

Г Л А С Н И К

**АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ**

Година LXIII

Нови Сад, мај 1991
Број 5

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

ОДРЖАНА РЕДОВНА ГОДИШЊА СКУПШТИНА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Закључци Скупштине — Измене и допуне Статута АКВ

Мирослав Здјелар У огледалу времена: адвокатура на раскршћу

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Јожеф Салма Уговори о игри

Тема „Гласника“: 150 ГОДИНА ОД РОБЕЊА ЛАЗЕ КОСТИЋА

Милорад Ботић Лаза Костић, правник и политичар
„Пандекта“ Хенрика Дернбурга у преводу
др Лазе Костића, Друга књига (одломак)

ПРИКАЗИ

Јосип Кабиљо Начелни ставови и закључци Савезног суда,
републичких и покрајинских врховних су-
дова и Врховног војног суда

ПРАВНА ПРАКСА

Мр Светислав Р. Вуковић Адвокатура у судској пракси

IN MEMORIAM

Боривој Јекић Никола Вујашковић

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора
Именик адвоката АКВ (промене)

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК“ Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

LEGAL PROFESSION AND SOCIETY

THE ANNUAL MEETING OF THE BAR OF VOJVODINA

Resolutions of the meeting — Changes and amendments to the Statute of the Bar of Vojvodina

Miroslav Zdjelar In the mirror of the time: legal profession at the crossroads

ARTICLES AND DISCUSSIONS

Dr Jožef Salma Contracts of the games

The theme of this issue: 150. ANNIVERSARY OF LAZA KOSTIĆ'S

Milorad Botić Laza Kostić, a lawyer and a politician
»Pandecta« by Henrik Dernburg translated by
dr Laza Kostić, Volume 2 (an extract)

REVIEWS

Josip Kabiljo Principal statements and conclusions of the Federal Court, the republican and provincial supreme courts and the supreme military court

LAW PRACTICE

Mr Svetislav R. Vuković Legal profession in judicial practice

IN MEMORIAM

Borivoj Jekić Nikola Vujašković

ANNOUNCEMENTS

From the Administrative Committee Meeting

Directory of the members of the Bar of Vojvodina (changes)

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIII

Нови Сад, мај 1991
Број 5

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

РЕДОВНА ГОДИШЊА СКУПШТИНА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Дана 20. априла 1991. године, у свечаној сали АКВ у Новом Саду, одржана је редовна годишња Скупштина Адвокатске коморе Војводине.

Скупштину је отворио председник Управног одбора АКВ Стеван Рончевић, адвокат у Новом Саду, на чији предлог је изабрано радно Председништво, Борбе Плачков, адвокат у Новом Саду за председника, а Божидар Шоћ, адвокат у Беочину, Бура Бошњак, адвокат у Сомбору, др Аурел Лошонци, адвокат у Суботици и Милица Кулачин, адвокат у Кикинди, за чланове.

Скупштина је започела рад извештајем председника Управног одбора АКВ Стевана Рончевић, адвоката у Новом Саду, о раду органа Коморе у протеклом периоду.

Извештај о завршном рачуну АКВ за 1990. годину, као и предлог финансијског плана за 1991. годину, поднела је и образложила Јованка Марић, адвокат у Новом Саду, благајник Управног одбора.

Председник Комисије за статутарна и нормативна акта Миодраг Бисалов, адвокат у Новом Саду, изложио је предлог за измену Статута АКВ.

Највећу пажњу код излагања, а касније и у дискусији, извао је извештај Комисије за израду теза Закона о адвокатури, који је поднео секретар Управног одбора АКВ Борбе Вебер, адвокат у Новом Саду.

У раду Скупштине учествовао је велики број адвоката из свих крајева Војводине, а њеном успеху су дали печат и бројни

угледни гости, пре свега колеге адвокати, као представници и председници других адвокатских комора из Југославије. Скупштину су поздравили, упознали са положајем адвокатуре у садашњем тренутку и приликама у својим срединама и дискутовали о предлозима теза новог Закона о адвокатури Републике Србије и секретар АК Србије, Милан Вујин, адвокат у Београду, председник АК Црне Горе Илија Дармановић, адвокат у Титограду, представник Одветничке коморе Хрватске, Крешимир Абел, адвокат у Загребу, док су поздравне телеграме Скупштине упутили и Жарко Булић, као председник АК Босне и Херцеговине у Сарајеву, и Одветничка зборница Словеније из Љубљане.

Дискусија је обухватила најактуелнија питања новог регулационог статуса Адвокатске коморе Војводине према другим коморама у Србији, као и питања трансформације правосудног система. Отворен је читав низ проблема од животног значаја за адвокатуру уопште, очувања њених темељних премиса и традиционалних вредности, сагледавање њеног садашњег положаја у друштву, као и њен даљи развој у будућности, у модерној и правној држави. Потекао је велики број иницијатива и захтева, често потпуно супротних од предвиђених решења, која је Скупштина у целини прихватила.

Нарочито су били запажени предлози Слободана Бељанског, адвоката у Новом Саду, који се односе на покретање иницијативе за доношење новог Кодекса у адвокатури Војводине, и предлога да Одбор за избор и разрешење судија буде састављен пре свега од представника струке, као и Хелене Узелац, адвоката у Новом Саду, у вези са новим решењима Закона о односима родитеља и деце око увођења аутоматизма код питања дечјег, односно супружанског издржавања. У вези са тезама новог Закона о адвокатури преовлађивали су полемични тонови, од питања садржине и обухватности самог Закона па до неких организационих, радикалних решења. У томе делу рада Скупштине у дискусији су учествовали: Тома Фила, адвокат у Београду, Светозар Добросављевић, адвокат у Новом Саду, Лазар Гутеша, адвокат у Вршцу, Станко Чубрило, адвокат у Панчеву, Милан Миковић, адвокат у Панчеву, Коста Хаџи, адвокат у Новом Саду, Милан Вујин, адвокат у Београду, Ласло Тот, адвокат у Сүботици и многи други.

Скупштина је, након доношења закључака и одлука, које објављујемо у овом броју, у атмосфери конструктивних дијалога и расправа, завршила рад.

Александар Воргић

ЗАКЉУЧЦИ СКУПШТИНЕ

1. Усваја се Извештај председника Управног одбора АК Војводине,
2. Усваја се завршни рачун Адвокатске коморе Војводине за 1990. годину,
3. Усваја се Финансијски план Адвокатске коморе Војводине за 1991. годину,
4. Усваја се Одлука о овлашћењу Управног одбора да одређује висину месечне чланарине адвоката у распону од 1—5 сатнина без паушала,
5. Усваја се предлог Комисије за статутарна и нормативна акта за измену Статута АК Војводине (Текст ове одлуке је саставни део записника).

Председавајући је предложио да се приступи доношењу предложених ЗАКЉУЧАКА. Након разматрања појединачних предлога, председавајући констатује да је Скупштина једногласно донела следеће ЗАКЉУЧКЕ:

1. Даје се задатак Управном одбору Адвокатске коморе Војводине да припреми нови јединствени Кодекс професионалне етике адвоката.
2. Усваја се предложени Закључак у вези Нацрта закона о судовима и јавном тужилаштву. (Текст закључка је саставни део записника).
3. Усваја се Иницијатива за измену Закона о односима родитеља и деце у вези са дечјим издржавањем. (Текст Иницијативе је прилог записника).
4. Усваја се Теза за израду Закона о адвокатури као основа за израду јединственог Закона.

Председавајући Скупштине АКВ
Борђе Плачков

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Број: 1/1991.

Дана, 20. 04. 1991.

НОВИ САД, Змај Јовина ул. бр. 20/1

Телефон-Телефакс: 021/29-459

СКУПШТИНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД

Адвокатска комора Војводине је на Скупштини одржаној 20. 04. 1991. године подржала раније донете закључке Удружења за кривично право и криминологију Војводине, према којима:

1) Трансформацији правосуђа не би требало приступити на брзину и без довољног уважавања мишљења правосудних органа и адвокатури.

2) У систему власти правосуђе је запостављено и деградирано, а на њега се негативно одражавају како нерегулисани статус судија у прелазној фази, тако и општа политичка клима.

3) Идеја о установљењу вишег суда оцењена је као нецелесходна.

4) Због позитивних искустава, традиције, развијености правне мисли и кадровских потенцијала у АП Војводини, било би потребно формирати одељење Врховног суда Србије у Новом Саду са одговарајућим одељењем Републичког јавног тужилаштва.

5) Због обезбеђивања независности судија било би корисно да се за њихово предлагање за избор и за разрешење образује посебан одбор Скупштине сачињен преваходно од угледних стручњака и представника праксе.

6) У територијалној организацији судова а посебно код њиховог укидања или припајања, требало би водити рачуна о удаљености појединих места од седишта судова.

Молимо Скупштину Републике Србије да приликом разматрања Закона из области правосуђа има у виду садржину наведених закључака.

Председник радног Председништва
Борђе Плачков

На основу члана 69. став 1, тачка 3. Статута Адвокатске коморе Војводине (пречишћени текст) Скупштина Адвокатске коморе Војводине, на својој седници од 20. 04. 1991. године донела је

О Д Л У К У

О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА СТАТУТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Члан 1.

У члану 27. став 1. Статута Адвокатске коморе Војводине (пречишћени текст) мења се и гласи:

„Адвокат слободно одређује место и седиште своје канцеларије. Седиште адвокатске канцеларије не може бити у згради и на адреси правосудних органа и органа управе и других органа и организација са јавним овлашћењима.”

Члан 2.

У члану 155. став 2. зарез се брише и додају речи: „и ћириличном писму”, а остатак реченице остаје неизмењен.

Члан 3.

Члан 156. се брише.

Члан 4.

У члану 156а став 3. се брише.

Члан 5.

У члану 156б став 5. иза речи „Војводине” се ставља тачка, остатак реченице се брише.

Члан 6.

У члану 156ц став 1. мења се и гласи:

„Чланови Уређивачког одбора и главни и одговорни уредник се бирају на време од 4 године.”

У ставу 2. иза речи „Војводине” ставља се тачка, а остатак реченице се брише.

Члан 7.

Ове Измене и допуне Статута Адвокатске коморе Војводине ступају на снагу даном усвајања на Скупштини Адвокатске коморе Војводине.

Председавајући Скупштине Адвокатске
коморе Војводине
Борђе Плачков

У ОГЛЕДАЛУ ВРЕМЕНА: АДВОКАТУРА НА РАСКРШЋУ

Као да заступа неки парадокс, у години када обележава значајне јубилеје и припрема знамења, адвокатура се на свом годишњем скупштинском окупљању обратила себи речима које браниоцима чистих уверења одузимају чињенични приговор а ипак буде протест:

Адвокатура је била уточиште за многе који су протеклих деценија силом својих или друштвених прилика, покуцали на њена врата. И она су се скоро увек широм отварала, не тражећи гаранције за поштовање кодекса на којем почива, као да векује на софистичком угледу или неприкосновеној будућности.

Иза времена које је трајало четири и по деценије и које, ношено вихором драматичног смењивања данашњег света за су-трашњи, сасвим сигурно замиче у историју, наслеђа ипак остају. Ако је адвокатура, уз остале атрибуте са негативним пред-знаком (лихварског и профитерског занимања) носила и хипотеку азила за оне који су губили легитимитет за заступање значајних државних и друштвених функција (наравно да се људске судбине не могу мерити статистиком и да свако има своје име и презиме) да би га заменили за легитимацију заступника оних који се држави обраћају јер им је нарушено неко право или ускраћена слобода (какав питајски спој ироније и цинизма), може ли она напокон да измени ове премисе апсурда? И не само њих. И када треба то да учини?

Парадокс је потпун, иако није оригиналан. У својој двадесетпетовековној европској историји адвокатури су упућиване и претеране похвале и неосноване оптужбе, почев од рескрипта римских императора у коме се заслуге адвоката пореде са заслугама за отаџбину, па до размишљања Достојевског да је адвокату сачувати поштење и савест исто тако тешко као и обич-

ном човеку пронаћи путеве у рајско насеље (Видети: Др Стојан Михајловић „На маргинама историје адвокатуре“, посебно издање АКВ 50 година Адвокатске коморе у Новом Саду).

Аналитични по вокацији, адвокати су морали поставити питање: ко је заменио улоге? Навикнути да питања упућују другима, овога пута одговор су морали дати сами: ДРЖАВА и њен alter ego МОНО ПАРТИЈА желели су и свим силама настојали да имају адвокатуру која би њој одговарала и одговорила. Зато је стварала услове да у њу улазе и људи са дна животних позорница, пропалих каријера узнесених звања, уз цинизам претходне провере моралне подобности, да би снизили друштвени рејтинг адвокатуре, знајући добро да је основни предуслов за успостављање ПРАВНЕ ДРЖАВЕ постојање угледа правника уопште, а посебно адвокатуре као гаранта и контролора законитог поступања државних органа и њених служби. Наравно да је адвокатура и сама допринела свом негативном рејтингу и панорамском значењу у односима између чинилаца који су градили нашу стварност у последњих пола века, али је цела истина и то да је умела да сачува своје језгро које је одолело искушењима и притисцима, истрајавајући на својим позицијама и онда када је јерес било и само постојање другачијег мишљења. Напокон сачувала је независност у организовању и самосталност у одлучивању.

И то је — и питање и одговор.

Шта сада?

Само у последњих годину дана на врата Коморе покуцало је више људи него у протеклих десет заједно. Именик адвоката Војводине, данас, месеца маја 1991. године, броји 700 адвоката. Адвокатура поново постаје угледно занимање, изазов за многе младе каријере, креативне амбиције, узвишена стремљења?

Међутим, и они са најслабијим уверењем неће се поколебати у одговору: адвокатура поново постаје уточиште многим који су досадашња звања и занимања принуђени заменити адвокатском заклетвом.

Нови адвокати долазе са разних страна; без иједног дана проведеног у адвокатској канцеларији, без дана адвокатско-правничке вежбе, без основних предодби о кодексу и традицијама, позиву и мисији коју заступа адвокатура, они преко ноћи постају повереници историје адвокатуре и понекад човекове судбине.

Да ли је на овом месту излишно поставити ново питање: има ли адвокатура право и дужност да се заштити?

Не себе ради у цеховском смислу, већ у интересу онога што је идеал обећаног друштвеног достигнућа: ПРАВНЕ ДРЖАВЕ.

Има ли право да критеријум за упис заостри до мере која ће омогућити оне којима није место у адвокатури (као што неким није место у суду, тужилаштву и другим службама) и омогућити да се они који су се огрешили о Статут и Кодекс Коморе бришу из Именика адвоката.

Има ли дужност да реагује када се људи на прагу уласка у адвокатуру нелојално и нечасно рекламирају и агитују код будућих странака на наслеђу предности које су имали као досадашњи државни службеници и чиновници, понудама да ће њихове услуге бити јевтиније и ефикасније — на рачун колега са којима треба у свакодневним контактима да искушавају и потврђују достојанство и част професије; када своје канцеларије отварају у предворју или тик уз зграде у којима своју делатност обавља суд или други државни орган (вољом власти или појединаца који ту власт имају); када у редове адвоката са дистанцом од једнога дана стижу директно са положаја на којима су са империјумом власти одлучивали о грађанима који су се огрешили о друштвене норме или којима је ускраћено неко право и нарушена слобода; када поједини адвокати јавним понудама уговарају проценат за заступање у поступцима за враћање земље; када исписују рекламне поруке оспаривачке садржине гарантујући брз, јефтин и сигуран пут до правде; када појединци уз легитимацију адвоката прибављају и легитимацију власника агенције за посредовање и пружање интелектуалних услуга свих врста (позивајући се на одредбе Закона о личном раду, на који се позвао и један од посленика високе судске инстанце у Покрајини када је отворио агенцију за пружање правних услуга у поподневним сатима), бизнисмена и менаџера, који под фирмом стварања „нове адвокатуре“ негирају заправо основне премисе адвокатуре: самосталност и независност.

Има ли право да успостави и знање, част и поштење као незаменљиву легитимацију оних који ће представљати адвокатуру и заступати оно што је она на свом дугом путу исклесала као непролазна правила.

А можда би право питање требало да гласи: има ли снаге?

Док се ствари не поставе на своје место, док се не донесе нови Закон о адвокатури, Статут и Кодекс (стари преко 30 година), ову малу дозу скептичности не треба одбацити са гнушањем које призива добре намере и заклињања.

Да нам опет не би неприметно заменули улоге.

Мирослав Здјелар

Др Јожеф Салма

редовни професор Правног факултета у Новом Саду

УГОВОРИ О ИГРИ

(Преглед одредаба грађанских законика и решења посебних
законодавстава)

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Принципијелна материја уговора о играма на срећу у упоредном грађанском праву (закључење, утуживост потраживања, допуштеност) уређена је одредбама грађанских законика. Ове одредбе су посвуда полазне основе посебних законодавстава. Како у фундаменталној материји у нас нема позитивних законских прописа (у мери у којој ову област нису уредили поједини посебни закони о играма на срећу, и, уколико општа материја није у којем случају dostatно регулисана савезним Законом о облигационим односима) меродавна су правила предратних грађанских законика (АГЗ, СГЗ). Наиме, савезни Закон о облигационим односима међу појединим облигационим односима није уредио уговоре о играма. Спорови са потраживањима из уговора о играма који су дотицали општа питања (нпр. време и начин закључења) су последњих година учестали и на нека питања нису нађени одговори, тако да су и највише инстанце судова укључив и начелна и консултативна становишта биле у прилици да се у више наврата изјасне о њима, показујући одређену еволуцију (али и дилеме) у ставовима.

Материја о играма, као легислативно искуство показује, садржи за законодавца бројне тешкоће. Оне нису само у области уже схваћене правне организације. Правна организација се суочава са разноврсношћу, аутономним правилима самих игара (пошто су ова техничке а не правне природе, али која морају имати и правни израз у закључењу и обавезама учесника), са појавом нових игара, са симбиозом различитих врста игара (нпр. спортска прогноза која се надовезује на резултате спортских

такмичења), са двојним карактером (јавном и приватном природом), са општим условима организатора, и др. Проблеми кодификације се исказују и на плану разумне поделе онога што је општа и посебна материја, онога шта подлеже правној регулативи, а шта не, шта је домен допуштенога а шта није, шта је утужива, а шта је натурална облигација и бројна друга питања.

Учинило нам се зато корисним, без претензија да обухватимо све принципијелне (теоријске, легислативне и апликативне) аспекте, да уз приказ фундаменталних одредаба упоредног грађанског права, дамо интерпретацију основних солуција појединих европских грађанских законика, као и еволуцију посебних закона о играма, дајући и преглед основне литературе за поједине земље.

ОДРЕДБЕ ГРАЂАНСКИХ ЗАКОНИКА

А. УПОРЕДНО ПРАВО

1. Немачки грађански законик (BGB од 1896)

а) Текст према издању: „Немачки грађански законик, Институт за упоредно право, Београд, 1970; превео Др Алберт Верона”. (Транскрипција: Ј. С.)

Седмнаести наслов

ИГРА. ОПКЛАДА

762 (*Непотпуна обавеза*)

(1) Игром или опкладом не заснива се обавеза. Не може се захтевати повраћај онога, што је на основу игре или опкладе дато, због тога, што обавеза није постојала.

(2) Ови прописи важе и за споразум, којим она страна, која је изгубила, у сврху дуговања из игре или опкладе преузима према страни која је добила, некү обавезу, посебно обавезу признања дуга.

763 (*Уговор о лутрији или о извлачењу*)

Уговор о лутрији или о извлачењу обавезује, ако је лутрија или извлачење од стране државе одобрено. У супротном случају примењују се прописи 762.

764 (*Диференцијални посао*)

Ако је закључен уговор о прибављању робе или вредносних папира у намери, да страна која губи плати страни која добија разлику између уговорене цене и берзанске или тржишне

цене у време прибављања, такав се уговор сматра игром. Ово вреди такође, ако је намера само једне стране усмерена на плаћање разлике, а друга странка зна или мора знати за ову намеру.

Оригинални текст

(Наведен према: »Jauernig, Schlechtriem, Stürner, Teichmann, Vollkommer, BGB — Bürgerliches Gesetzbuch mit Erleuterungen, Verlag Beck, München, 1979« и »Werner Rother, Grundsatz-Kommentar zum BGB, C. F. Müller, 1974«).

б) *Коментар.* — BGB признаје игру и опкладу и држи да ови уговори представљају облигацију. Међутим, овим облигацијама не даје потпуну правну заштиту. Из ових уговора, наиме неизвршено потраживање се не може угужити пред судом. Међутим, ако је обавеза (добитак) из уговора извршена, не може се тражити назад оно што је на име тога испуњено. Ради се наиме, о типичној натуралној, непотпуној, несавршеној облигацији.

Међутим, непотпуност правне заштите не проистиче из тога што би према законодавцу овде било речи о облигацији противној добрим обичајима (тј. јавном поретку). Наиме, када би се радило о томе, онда би игра и опклада морала бити третирана као ништава обавеза, тј. не би могла бити нити натурална обавеза; поводом њеног испуњења успевала би тужба због неоснованог обogaћења или захтев за реституцију према условима из материје ништавости уговора. Разлог несавршености заштите (како истиче Jauernig, *op. cit.*, стр. 775) лежи у опасностима (ризицима) које игре и опкладе носе, као и у недостајању правозаштитног захтева.

Лутрија и друге игре, које се одвијају на основу државне сагласности уживају потпуну правну заштиту, тј. оне су угуживе. Неизвршење обавезе из ових игара може се тражити судским путем. Овде се дакле не ради о природним облигацијама.

Занимљиво је да BGB диференцијалне послове, са становишта њихове угуживости, уподобљава уговорима о игри и опклади, тј. сматра их натуралним обавезама у делу у коме се престација дужника дефинише у разлици између уговорене цене и берзанске, одн. тржишне цене. Видећемо доцније да је у Скици, проф. Константиновић заузео слично становиште, тј. диференцијалне послове изједначава са опкладом и игром (чл. 972. Скице).

BGB се задржава само на регулисању начелних питања. Не даје дефиниције. Разликује само концесиониране и неконцесиониране игре и правне последице закључења ове две врсте игара. То је, видећемо, уобичајени поступак виђенијих цивилних кодекса. Сва остала питања, поједине врсте игара, правни третман техничких правила игара, права и обавезе учесника (посебно код игара допуштених актом државе), etc. препушта се одредбама

посебних закона о играма на срећу. Ради се дакле о класичном проблему односа *lex generalisa* (шта уредити Законом о облигационим односима, наравно, у његовом посебном делу) и *lex specialisa* (шта препустити Закону о играма на срећу).

Игре су поред устаљених типова подложне променама. Зато BGB и видећемо, већина цивилних кодекса, избегава дефиниције и детаљно уређивање права и обавеза између учесника игара. Правна несигурност се избегава техником уређивања путем посебног закона о играма на срећу који се лакше мења и прилагођава еволуцији и пракси. Вредност таквог легислативног приступа доказује: одмерене начелне одредбе BGB-а нису оспорене ни судском праксом, нити ставовима веома развијене теорије (В. нпр. Aubin, Kummer, Schroth, Wach, *Die rechtliche Regelung der Glückspiele und Spielautomaten in europäischen Länder*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, Librairie Encyclopedique, Bruxelles, 1981, s. 224; Astl, Josef, Rothleff, Ernst, *Das Glückspiel*, Frankfurt, Berlin, 1965; Berg, Wilfried, *Verbot und Erlaubnismöglichkeit für Glückspiele im geschlossenen Gesellschaften*, Gew. Arch. 1976, str. 249.; Mergen, Armand, *Spiel mit dem Zufall*, München, 1973; исти, *Spiel mit dem Glück*, Heidelberg, 1976; Michel, Elmar, *Aus der jüngsten Geschichte des Spielautomatenwesens*, in *Denkschrift*, Köln, 1952 c. 13; Gerhard H. Schlund, *Das Zahlenlotto — allgemeine Bedeutung, Organisation, Lottovertrag, Lottoschein, eine rechtliche Darstellung am Beispiel des Süd-Lottos*, Diss., Schön, München, 1969, c. 161; у старијој литератури, нпр., Kriegsmann, *Das Glückspiel*, in: *Vergleichende Darstellung des deutschen und Ausländischen Strafrechts, Besonderer Teil, Band VI*, Berlin, 1907, s. 290; Endemann, Friedrich, *Beiträge zur Geschichte der Lotterien und zum heutigen Lotterierecht*, Bonner Diss., 1882; Ehrlich, Reinhold, *über den Begriff und die rechtliche Natur der Lotterie und Ausspielung, ihre möglichen erscheinungsformen und Arten*, Leipziger Diss., 1922; Finke, Egon, *Der Lotterievertrag*, Erlanger Diss. 1936; Götz, Ludwig, *Das Lotterieschuldverhältnis*, Heidelberger Diss., 1913.; Hahn, Josef, *Lotterie und Ausspielung*, Würzburger Diss., 1928; Hellwig, Albert, *Kommentar zum Rennwett- und Lotteriegeschäftes und des Lotterieloses*, Leipziger Diss., 1932, итд.).

Посебни Закони о играма на срећу, који су иначе у надлежности покрајина, међутим, доживели су бројне измене након њиховог доношења, не наравно због локалне надлежности, већ због промена у материји игара. Примера ради, наводимо: *Gesetz über die deutsche Klassenlotterie*, Berlin, von 24. Juli 1982. *Gesetz- und Verordnungsblatt für Berlin*, 8. Jahrgang, Nr. 54; измене и допуне: оп 24. јула 1952., од 8. дец. 1955, од 5. дец. 1958; од 1974. г.(пом. сл. л. бр. 75/1958; 52/1974); или за покрајину Бремен: *Gesetz über Zulassung von Sportwetten im Lande Bremen*, *Gesetzblatt der freien Hansestadt Bremen*, Nr. 43/1948, *Durchführungsverordnung*: 51/1948; *Gesetz über die Zulassung von Zahlenwetten im Lande Bremen vom 20. März 1956*; *Gesetz über Totalisatoren und Lotterien, vom 16. Juli 1957*; *izm. i dopune*, GB1, Bremen, Nr. 21/1974; итд.

Из овог непотпуног приказа проистиче да законодавно искуство тражи суптилан распоред регулативне материје игара између општег (ЗОО) и специјалног (ЗИС) закона.

Проблеми дефинисања не проистичу ни из неразвијености или прагматичности специјалне теорије о играма нити из нерасположења теоретичара игара према правној синтези — општој одредници. Ради се о веома различитим типовима игара, односно о техничким правилима њиховог одвијања, која нужно утичу и на начин њиховог закључења.

Постоје, наравно, општеу својена заједничка обележја, нпр. алеаторност, и др. Но нека правила реализације садржаја игара утичу и на закључивање уговора, тако да отклањају могућност да се нађе разумно, регулацији подобно заједничко обележје, тј. могу се наћи тек на просторима широких апстракција, која додуше још увек чине могућу основу заједничке логичке дефиниције, али су већ неподобна за правно регулацију због губљења контура диспозиције норме. Нпр. игра аутоматима подражава конструкцију опште понуде као начин закључења због деперсонализације организатора и небитности његовог учешћа приликом одвијања игре. За разлику од овога код других хазардних игара, присуство, односно суделовање организатора је битно (нпр. код рулета учешће аниматора). Спорно је да ли је код таквих уговора контракт закључен конкљуденцијом куповине легитимационих знакова, дакле још на пољу консенсуалности, или тек предајом ових или пак избором знакова игре који служе погађању, тј. на простору реалног контракта. То вреди не само за хазардне или друге неконцесиониране игре, већ и за оне „допуштене”, нпр. лутрију, лото, спортску прогнозу, итд. Отуда, већ сам начин закључења уговора чини тешкоће у правном дефинисању које би требало да важи за све игре. Набрајање различитих могућих особина, пак са становишта права није од нарочите регулативне користи. Закључење уговора, пошто се тиче његове есенције, изворишта настанка (воља или предаја), представља неизбежан елеменат појма уговора. Није случајно да се сложени или мешовити уговори, упркос легислативном именовану, не дефинишу законом на уобичајени начин, као остали уговори, навођењем свих обележја, већ само оквирно или издвајањем општих обележја, или пак заобилазећи дефиниције. Такође, ради правне извесности, дефиниције (у смислу правног регулација) препуштају се посебним законима.

Теорија о играма познаје општа правна обележја игара. Тако, неки истичу поменуто обележје *алеаторности*. Оно значи неизвесност у погледу узајамности и висине евентуалне обавезе на страни организатора игара. (В. нпр. Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch, С. Н. Beck, München, 1988, стр. 812.) *Циљ*, односно кауза се помиње у различитим правним контекстима. Неки аутори наглашавају да су то *ризични* уговори, или како бисмо то могли са становишта теорије кавзе још формулисати, уговори код којих је кауза апсолвирана допуштеним ризиком. Но треба приметити да нити ризик није једнако распоређен код свих

игара. Код неких је ризик узајаман, тј. неизвесност висине обавезе или уопште постојања било какве обавезе, једнако се тиче обе уговорне стране (нпр. код учесника у карти, аутомата и др.). Код других игара само је играч у неизвесности у погледу обавеза, и то наспрам организатора. Код трећих, организатор, играчи као међусобно супротстављени учесници, имају варијантну позицију у мери неизвесности одн. неизвесности око узајамних обавеза. (Многи аутори упоређују игре са берзанском трговином или са професионалним спортом: Сви имају изгледа на добитак, али и истовремени ризик да изгубе у целини или делу свој улог; тако: Josef Dr. Esser, Schuldrecht, B. II, C. F. Müller, Heidelberg, 1984, стр. 335, или просто истичу да су они уговори ризика; тако нпр. Dr. Hans Brox, Besonderer Schuldrecht, C. H. Beck, München, 1989, стр. 252.) У циљу се налазе разлике између игре и опкладе. Заједничко је код обе игре мотив за забавом или добитком (Brox, op. cit., стр. 255; Jauernig, Bürgerliches Gesetzbuch, Beck, München, 1981, стр. 788, при чему се код опкладе ради о потврђивању тврдње).

Други не наглашавају ризик као фактор одређивања обавеза страна, тј. не стављају нагласак на економску суштину уговора којом доминира случај. Полази се од *случаја* као битног обележја уговора. Није дакле битан циљ или мотив уговорника, већ начин на који се одвија игра. Случајност међутим није увек једнака код свих игара. (Случај се овде дефинише као будући неизвестан резултат, тако, Jauernig, Beck, München, 1981, стр. 788.) Зато се и говори о играма на срећу. Но истиче се да упркос томе, то су ипак *узајамни* тј. двострано обавезни, али само ретко једнострано обавезни уговори. (Тако О. Jauernig, op. cit., стр. 788. тач. 2). Елеменат непотпуне правне заштите *несавршеност санкција државне заштите* неки приписују недостатку обичајног или привредног циља (Brox, op. cit., стр. 256. тач. 354. 3а). Но видели смо, да су неке од игара (концесиониране игре) потпуно заштићене, а неке само делимично, односно, посредно. Има наравно, и игара које су у домену неправда, тј. које су *забрањене*, санкционисане јавноправним прописима. То ствара не мале тешкоће у давању општеважеће правне дефиниције, одн. правне класификације. Према техници одвијања, некада игром доминирају *правила* играча (опклада), а некада правила закона (нпр. лутрија, лото и др.), а некада правила организатора (нпр. рулет). Код неких игара успех зависи у потпуности од случаја, а код неких од посебних *способности играча*, а само делимично од случаја, etc.

Контроверзност различитих особина игара на срећу, тј. њихово постојање само за одређене игре, важење одређених особина за једне, а других за друге врсте игре, такође отежава општеважећу дефиницију.

Видећемо да ни у другим кодификацијама нема опште дефиниције уговора о играма, ако се не рачунају неке контуре, као што је туживост у зависности од концесионираности, навођење алеаторне особине и евентуално других обележја. По-

себним законима се препушта дефиниција (наравно у сврху правног регулисања). Но нити у посебним законима упоредног права нема општег дефинисања, тј. одређивања појма свих игара. Законодавци, код устаљених типова игара дају дефиницију само за дати тип игара, нпр. засебно за лото, лутрију, спортску прогнозу, etc. штавише, разуђеност ове материје по врстама, посебностима игара, подразумева у неким земљама доношење посебних закона за сваку врсту игара (нпр. посебан закон о лоту, посебан за спортске игре, итд.). Примера ради наводимо посебан закон покрајине Бремен о допуштању спортских игара на срећу (*Gesetz über die Zulassung von Sportwetten im Lande Bremen, Gesetzblatt der Freien Hansestadt Bremen, Nr. 43/1948*) и закон исте покрајине о допуштању игре лота (*Gesetz über Zulassung von Zahlenwetten im Lande Bremen, Gesetzblatt der Freien Hansestadt Bremen, Nr. 51/1948*). Тенденцију регулисања појединих врста игара посебним законским прописима, и засебно регулисање њиховог појма, организације, права и дужности показује и предатно право Југославије. Новије југословенско право је посебно законодавство о играма на срећу до сад уређивало једним корпусом закона за све врсте игара на срећу. Дефиниције су дате, међутим за сваку игру понаособ. Пример за уређење свих врста игара једним законом, има и у савременом упоредном законодавству. (Нпр. Закон о играма на срећу Луксембурга, *Loi du 20. avril 1977 relative à l'exploitation des jeux de hasard et des paris relatifs aux épreuves sportives, Memorial, 14. 5. 1977, стр. 547.*) Поред општих одредаба *Code civil*-а, и за француско право је карактеристично уређење појединих игара засебним законима, а не општим законом о играма на срећу (Нпр. Декрет из 1806. г. о играчницама, *Décret-loi, 24. 06. 1806*, Закон о играма на срећу поводом коњичких трка, Закон о играма на срећу од стране приватних заједница од 30. јуна 1923, Дал. 1924. 4. 81, Закон о лутријама од 21. маја 1836, *Bull. des lois, 9e S. V. 421, n. 6282, etc.*). За опште и посебно савремено упоредно европско законодавство карактеристичан је специјалан приступ појму и организацији појединих врста игара (B. Aubin, Kummer, Schroth, Wack, *Die rechtliche Regelung der Glückspiele und Spielautomaten in europäischen Ländern-Bundesrepublik Deutschland, Österreich, Schweiz, Grossbritannien, Italien, Niederlande, Luxemburg, V. Kohlhammer, Stuttgart, Librairie encyclopédique, Bruxelles, 1981*).

2. Грчки грађански законик (од 1940)

а) Текст закона. Превод Ј. С. из следећих издања: *Das Zivilgesetzbuch von Griechenland, Übersetzt und eingelegt von Dr. Demetrius Gogos, Walter de Gruyter, Berlin, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1951*; *Code civil Hellénique, traduit par Pierre Mamopoulos, deuxième édition, Édition A. N. Sakoulas, Athènes, 1981*.

844. Из игре и опкладе не настаје захтев (тужба, прим. прев.). Исто важи и у погледу апстрактног обећања или признања таквог дуга или издавања менице или друге исправе о дуговању о њему.

845. Не може се тражити повраћај обавезе извршене на основу игре или опкладе, уколико је обавеза извршена добровољно, а не злонамерним или другим упливом добитника.

846. Захтев по основу лутрије настаје само ако је њена презентација била допуштена одредбама закона.

б) *Коментар*. — Закон не одређује појам уговора о игри и опклади. Истиче само општу неутуживост обавеза из ових игара. Међутим, обавезе из игара сматра ипак облигацијама, утврђујући да се не може тражити повраћај обавеза из ових основа. Закон чини изузетак у погледу исплате под притиском или злонамерном манипулацијом добитника. Наиме, исплата под утицајем злонамерног понашања добитника је допуштен основ тужбе за повраћај датог. Из уговора о лутрији тужба ради наплате добитка настаје само ако је лутрија законом допуштена. У супротном је и она само природна облигација са непотпуним санкцијама. Остале односе ГЗ препушта регулативној материји посебних закона, којима се *saedes materiae* уређују игре.

Уколико је апстрактно обећање дато ради извршења неке облигације или ако је дата изјава о признању дуга, или ако је издата меница, све у контексту игре или опкладе, тако настала обавеза нема карактер облигације са потпуном правном заштитом, већ је такође натурална облигација.

3. Француски ГЗ (Сс, прогл. 15. марта 1803)

а) Текст закона. Превод Ј. С. према издању: *Code civil, petit codes Dalloz, soixante-quatrième édition, Jurisprudence générale Dalloz, Paris, 1974—75.*

Дванаеста глава

О АЛЕАТОРНИМ УГОВОРИМА

Члан 1964. Алеаторни уговори су двострани споразуми са дејством добитка или губитка према обема странама, односно једне према већем броју лица, које зависи од неизвесне околности.

Овакви су:

уговор о осигурању,

.....

уговор о игри и опклади.

ИГРА И ОПКЛАДА

Члан 1965. Закон не даје заштиту нечијој тужби за исплату обавезе из игре или ради исплате из опкладе.

Члан 1966. Игре које садрже нарочите подвиге, као што су атлетске трке, коњске трке, трке запрежних возила, игре лоптом и друге игре те врсте које су везане за спретност и вежбе тела, изузете су из претходне одредбе.

Ипак суд може да одбије тужбу, уколико суму (добитак, прим. Ј. С.) сматра превеликом.

Члан 1967. Онај који губи ни у ком случају не може захтевати да му се врати оно што је добровољно платио, осим уколико је добитак (суму) стекао силом, преваром или лоповлуком.

б) Коментар. — Као што је из напред изнетих одредаба Сс-а видљиво, закон не дефинише игре на општи начин, нити одређује начин њиховог закључења. На првом месту регулише неутуживост потраживања.

Наравно, као и остале теорије, и француска правна наука је учинила напор да се игре на срећу дефинишу са становишта правног уређења. У средишту тих покушаја стоји питање разграничења допуштених игара и оних који подлежу кривично-правној забрани. Полазећи од цивилноправне одредбе Сс-а сматра се да она обухвата којам игара на срећу утолико што се под игром подразумева нека имовинска вредност која чини њен предмет, односно код које постоји опасност за губитком имовинске вредности или шанса за добијање имовинске вредности. Међутим, напомиње се да се под изразом »jeu d'agent« подразумева добитак мање вредности у новцу. За разлику од француских судова немачки судови нису полазили од критеријума да ли је за играче сума добитка сношљива, и да у зависности од тога утврде да ли је дотична игра забрањена одредбама кривичног права. (В. Trib. corr. de Bordeaux, 12. 5. 1911, Gaz. Pal. 1911. 2. 132, такође, Paris, 10. 7. 1902, Sir. 1902. 2. 391; противно Trib. corr. Seine 24. 3. 1908, Gaz. Pal. 1908. 1. 717; Dr. Hans Jürgen Schrot, у нав. делу: Die rechtliche Regelung der Glückspiele, op. cit., стр. 154).

Треба додати да је Сс ипак дао извесне елементе дефиниције, и то негативне, тј. одређено је (у чл. 1966) шта се не сматра игром. Тачније одређује се егземплифкативно које се игре не сматрају неутуживим. Разликују се дакле круг неутуживих и утуживих потраживања из игара. Тако, сматра се да у утуживе облигације спадају обавезе из игара код којих се тражи неки нарочити спортски учинак, резултат.

Сс такође предвиђа да извршена обавеза из игара има исту судбину као и друге природне облигације, пошто закон одређује да губитник не може ни у ком случају да захтева да му се врати оно што је добровољно платио добитнику. Но допушта се реституција уколико је предаја уследила *vi, clam* и *precario*, тј. преваром или присилом. (В. ближу француску литературу: Gabold, M., *La notion de hasard en matière d'infractions à la législation sur les loteries*, Rev. sc. crim. dr. comp., 1939, 409). Проблематика појма и допуштености хазардних игара је и данас спорна. Постоји сагласност о њиховој недопуштености али не и о разграничењу. Неки полазе од „превеликог ризика“, други од угрожавања целокупне имовине која може бити предмет губитка, чиме се угрожава не само своја већ и егзистенција чланова породице. Но има и оних који сматрају да је хазард допуштен до граница сопствене имовине. (В. и Doll, Paul-Julien, *Les concours de pronostics basés sur résultats des match de football ou de rugby à 15 sont-ils pour demain?* Gaz. Pal. 1971, Doctrine, стр. 98; Liotard, Georges, *Les loteries et le droit pénal*, Diss., Lyon, 1936. и др.).

У Француској постоје посебни прописи о играма, и то не у једном јединственом закону о играма на срећу, већ посебни закони за поједине игре. Тако, постоје прописи о играчницама, о играма на срећу поводом коњичких трка и трка других животиња, о лутријама, о аутоматима (нпр. Закон о лутријама од 21. маја 1836 у коме се разграничавају допуштене и недопуштене лутрије у зависности од тога да ли је добитак извучен искључиво на основу случаја или не; уколико је на било који начин дошло до уплива на извлачење, ради се о недопуштеној лутрији, затим, у истом закону се уређује улог, добитак и пропуст; игре аутоматима су први пут уређене Законом од 31. августа 1937. г., а играчнице најпре Декретом из 1806. г. којим се оне допуштају у одмаралиштима Париза, али њихово законско допуштање или допуштање од државног савета је одбијено; путем законске забране је затворена играчница у Паризу 1836. г., а према одлуци из 1902. г. затворене су и играчнице и у одмаралиштима, но играчнице су због пореских разлога поново отворене 1907. г., тада донети закон садржи бројне организационе одредбе и одредбе о контроли, између осталог и одредбу да ако се играчница организује као пословање, тада се оно може одвијати само на основу посебне сагласности министра унутрашњих послова; etc.

4. Швајцарски законик о облигацијама (март 1911)

Текст закона наведен према издањима: Швајцарски законик о облигацијама, Институт за упоредно право, Савремена администрација, Београд, 1976, превели др Марија Тороман и др Светислав Аранђеловић, превод измена и допуна редиговао:

проф. др Врлета Круљ; Bundesgesetz betreffend des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, fünfter Teil, Obligationenrecht, vom 30. März 1911. herausgegeben von der Bundeskanzlei, Bern, 1984.

а) Текст закона

Глава двадесет и прва

ИГРА И ОПКЛАДА

А. Недопуштеност подизања тужбе пред судом

Чл. 513.

Из игре и опкладе не настаје никакво потраживање.

Исти је случај са оним што је унапред дато и са зајмовима који су узети у циљу игре и опкладе, као и са диференцијалним пословима и осталим терминским пословима са робом или берзанским хартијама од вредности када ти послови добију карактер игре или опкладе.

В. Признање дуга и добровољно плаћање

Чл. 514.

Нико се не може користити признањем дуга или меничне обавезе које је потписало лице које учествује у игри и опклади, чак и ако је оно пренело на треће лице исправу у којој је утврђена његова обавеза; од овог се изузимају права из хартија од вредности која имају трећа савесна лица.

Враћање добровољно плаћеног може се захтевати само ако је правилно извођење игре или опкладе било спречено случајем, радњом друге уговорне стране или у случају кад је та страна крива за подвале.

С. Лутрија и жреб

Чл. 515.

Лутрија и жреб дају право на потраживање повериоцу само под условом да је њихово вршење одобрио надлежни орган.

У недостатку одобрења, примењују се правила која важе за дугове настале из игре.

Лутрије и жребови који су одобрени у иностранству, не уживају у Швајцарској заштиту закона, ако надлежни орган није одобрио продају срећака.

б) *Коментар.* — Најпре се истиче да потраживањем из игара и опкладе не настаје тужбени захтев, чиме се ови споразуми укључују у ред натуралних облигација. То међутим, не вреди

за лутрију и жреб, пошто они подлежу одобрењу, а самим тим и допуштеним пословима. Ако нема одобрења за ове игре (лутрија и жреб), примењују се правила о природним облигацијама. Повраћај исплаћеног из неконцесиониране игре допушта се само изузетно, када је игра неправилно изведена, било дејством случаја или недопуштеним утицајем друге уговорне стране. Зајам узет у циљу игре или опкладе, диференцијални и термински послови имају третман неутуживих облигација, тачније облигација које немају потпуну правну заштиту, уколико ови послови поприме карактер игре или опкладе.

Посебно законодавство у области игара на срећу је препуштено кантонима уз извесна федерална ограничења. Постоје посебни прописи, тј. закони којима се игре регулишу, и то засебни закони за поједине игре којима се оне дефинишу и правно организују.

Швајцарски устав од 1874. г. у чл. 35. изричито забрањује играчнице (Spielbanken). Упркос забрани, оне су *de facto* постојале, међутим истеком концесије оне су затворене 1874. г. Расправа је отворена о томе која предузетништва спадају под забрану играчница. Из протокола о поступку измене Устава донетог од националног савета проистиче да се одредба односи на играчнице које су концесиониране од стране државе (значи, забрана се не односи на тзв. приватне играчнице). Концесије које су обновљене 1871. г. су доцније проглашене као непуноважне. Пракса Савезног савета је преиспитивала забрану играчница у периоду од 1882. до 1920. г. Није било речи о преиспитивању кантоналних концесија због њихове неоснованости, већ се разматрало које критерије треба увести као меродавне за појам играчница независно од тога да ли је постојала концесија. Напокон је 5. 10. 1928. г. донет савезни Закон о играчницама који је коначно одредио појам играчница, да би тиме, обзиром на њихову уставну забрану, раздвојио она предузећа која су недопуштена од оних која су допуштена (у јавној, тј. државној режији). Под играчницама се по том закону (чл. 2) подразумева свако предузетништво које се бави играма на срећу. Играма на срећу се пак сматрају оне игре код којих наспрам неке престаџије постоји изглед добитка чија исплата у потпуности или делимично зависи од случаја. Исти закон регулише и апарате за игре на срећу. (В. ближу швајцарску литературу: Prof. Dr. Bernhard Aubin, *Die rechtliche Regelung...*, *op. cit.*, стр. 75—93; Daeniker, Heinrich, *Das bundesrechtliche Verbot der Spielbanken*, Art. 35 BV, Zürich, 1944; Schürch, Oscar, *Das bundesrechtliche Verbot der Spielbanken*, Lachen, 1943; Stachelin, Willy, *Das Bundesgesetz betreffend die Lotterien und die gewerbmässigen Wetten vom 8. juli 1923 als Strafgesetz*, Baden, 1941; Stooss, Carl, *Systematische Zusammenstellung der Bestimmungen betreffend Glücksspiel und Lotterie*, Zeitschrift für Schweizer Strafrecht 4/1891, стр. 361; *Verfassungsentwurf der Expertengruppe für die Totalrevision der Bundesverfassung*, Bern, 1977).

5. Италијански грађански законик (од 21. 4. 1942)

Текст закона наведен према издању: Италијански ГЗ, Институт за упоредно право, књига IV, Облигације, Београд, 1964, превео др Васо Радмиловић.

а) Текст закона:

Глава XXI

ИГРА И ОПКЛАДА

1933. (Немогућност тужбе). — Не припада тужба за наплату дуга који проистиче из игре или опкладе, чак и када се ради о игри или опклади које нису забрањене (1934).

Међутим, онај ко изгуби не може тражити повраћај онога што је добровољно исплатио по завршетку неке игре или опкладе у којој није било никакве преваре. Потраживање је могуће у сваком случају, ако је онај ко је изгубио правно способан (414, 1191, 2034; к. з. 718).

1934. (Спортска такмичења). — Од одредби става првог претходног члана изузимају се, чак и у односу на лица која не учествују, игре које се састоје у увежбавању у руковању оружјем, све врсте трка и свако друго спортско такмичење.

Међутим, судија може одбацили (вероватно одбити, прим. Ј. С.) или смањити захтев, уколико нађе да је улог претеран (1384).

1935. (Овлашћене лутрије). — Лутрије дају право на поступак пред судом, уколико су биле прописно овлашћене.

б) Коментар. — Забрана игара на срећу (*giuoco d'azzardo*) је прописана и у данас важећим одредбама чл. 718—722 КЗИ од 1930. г. Одредбе су остале у важности упркос неколико поступака који су вођени пред уставним судом ради оцене уставности. Забрана се односи на обављање игара и на учешће у играма. Под играма на срећу се подразумевају, у смислу кривичноправних прописа „игре код којих постоји намера за обогаћењем, и код којих добитак или губитак зависи у делу или целини од случајности”. Ослањајући се на грађанскоправну догматику, касациони суд је у једној кривичној ствари покушао да одреди да ли је игра само грађанскоправно или и кривичноправно релевантна. (Cass. 8. 3. 1965. Giust. rep. 1965 II 673). Та релеванција зависи од тога да ли су два или више лица уз давање улога (новца или одређене ствари) дала обећање да исти сваки од њих изгуби уколико буде побеђен; при томе победа може да се заснива или на резултату или делатности обе стране, или неког трећег лица, или пак на основу наступања најмање једног будућег и неизвесног догађаја. Законски израз „намера за обогаћењем” потиче још из формулације ранијег КЗ из 1889. г. и он је пренет у КЗ из 1930. Према новијим тумачењима овог израза

законска забрана се не односи на забавне игре. (Pioletti, Giovanni, *Il giuoco nel diritto penale*, Milano, 1970, стр. 33). Сале забавних игара (нпр. са апаратима за играње и аутоматима) контролишу органи управе. Постоје посебни прописи за сале игара и билијара. (В. ближе литературу: Prof. Dr. Bernhard Aubin, у делу *Die rechtliche Regelung...*, op. cit., стр. 121; Sabatini, Giuseppe, одредница »*Giocchi d'azzardo et proibiti*« in: *Novissimo digesto italiano*, vol. VII, Torino, 1968, стр. 924 и др.).

Сам ит. ГЗ материју регулише на уобичајени начин, слично поступку француског Сс-а. Игра не раба actio, изузев концесионираних лутрија.

6. Мађарски грађански законик (од 1959, изм. 1977)

Преглед према издањима: *Polgári Törvénykönyv, Közgazdasági és Jogí Könyvkiadó*, Budapest, 1981; *Magyar Közlöny*, бр. 78/1977 од 25. окт. 1977.

Законик не садржи одредбе о играма. Ову материју регулишу посебни прописи (закони).

В. ПРЕДРАТНА ПРАВНА ПРАВИЛА (АОГЗ, СГЗ, ОИЗ)

7. Аустријски општи грађански законик (ABGB, од 1. јуна 1811)

Извори: Др М. Вуковић, *Правила грађанских законика*, Школска књига, Загреб, 1961; *Kodex des Österreichischen Rechts, Bürgerliches Recht*, bearbeitet von Dr Franz Mohr, Orac, Wien, 1990.

а) Текст превода (у транскрипцији):

1174. Ако је ко знајући дао нешто у ту сврху, да се учини немогуће или недопуштено дело; тај то не може више натраг захтевати. Уколико је фискус овлашћен то присвојити, меродавне су политичке наредбе. Али се може тражити назад оно, што је ко у ту сврху, да се спречи какво недопуштено дело, дао ономе, који је то дело хтео учинити.

Новела III:

Новела III

ЧИНИДБА ЗА НЕДОПУШТЕНУ СВРХУ

1174. Оно што је ко знајући дао за извршење неке немогуће или недопуштене радње, не може се опет тражити назад. Уколико је фискус овлашћен то присвојити, меродавне су политичке наредбе. Али ако је што дано због спречавања неке не-

допуштене радње некоме, који је ту радњу хтео починити, тражење назад није допуштено.

Не може се тражити назад зајам, који је дан ради забрањене игре.

Поглавље двадесет девето

О ПОГОДБАМА НА СРЕЋУ

Погодбе на срећу

1267. Погодба, којом се обећава и прихвата нада за какву корист, која се још не зна, јесте погодба на срећу. Та погодба спада међу погодбе уз накнаду или у бесплатне, кад друга страна за ту наду за узврат нешто обећава или не обећава.

1268. У погодбама на срећу нема места правном средствву ради прикраћења преко половине вредности.

Врсте погодаба на срећу

1269. Погодбе на срећу јесу: опклада, игра и жреб (коцка); и све куповне погодбе и такве погодбе које се тичу неких права којима се неко нада, или будућих неодређених ствари; затим, доживотни приходи (ренте), друштвена опскрбилишта; и најзад погодба о осигурању и о поморском зајму.

1. Опклада

1270. Ради се о опклади, када о таквом догађају, који је обема странама још непознат, уговорне стране уговарају међу собом накнаду за онога чија ће тврдња одговарати догађају након његовог наступања. Ако је страна добитник знала унапред за исход, па је то затајила другој страни, пошто је крива за лукавштину, опклада је неважећа. Страна губитник, која је унапред знала за исход опкладе, сматра се као поклонодавац.

1271. Поштене а иначе допуштене опкладе обавезују само онда ако је уговорена цена (накнада, прим. Ј. С.) била не само обећана него је заиста плаћена или је дата у оставу. Цена се не може тражити преко суда.

2. Игра

1272. Свака игра је врста опкладе. Права установљена за опкладе важе и за игре. Политички закони одређују, које су игре уопште или неким лицима забрањене, и како се имају казнити лица која играју забрањене игре, и њихови заклоњачи.

3. Жреб (лоз)

1273. Жреб између приватних лица, ако је усмерен на опкладу или игру, процењује се по прописима о опклади и игри. Уколико се, међутим, путем жреба има решити нека деоба, избор или неки спор, тада наступају права која важе за те погодбе.

1274. Државне лутрије не процењују према особинама опкладе и игре, него по основама плана оглашеног за сваку прилику понаособ.

б) *Коментар.* — АОГЗ је један од ређих ГЗ који садржи детаљније одредбе о играма. Тај метод регулисања је применио и СГЗ. Суштински, међутим, ни овај законик не дефинише игре на општи начин, ако се не рачуна за дефиницију нешто детаљнија класификација игара (на опкладу, игру и извлачење) и навођење њихових општих и посебних особина. Међутим, у покушају давања општих особина (1267) игара на срећу из одредаба закона не проистиче јасно схватање закона о начину закључења уговора. Изгледа да је Законик на становишту о њиховој консенсуалности. Закон такође даје пре особине но дефиницију, када утврђује да су игре некад двострано обавезне а некад једнострано обавезне погодбе. Незвесност и нада у неку корист су такође особине ових уговора. Због алеаторне особине закон не допушта нападање уговора због прекомерног оштећења. Закон, због посебности појединих игара прибегава њиховом засебном дефинисању, но помиње само неке игре. Тако, код опкладе неизвесност се односи на тврдњу учесника о неком будућем неизвесном догађају од чијег остварења и обистинења зависи обавеза странака. Игра је врста опкладе, и зато за њега важе правила о опклади. Но законик не даје ближу дефиницију. Од „политичких”, дакле актуелних закона чини зависним њихову допуштеност. У те законе убраја и кривичне законе. *Према теорији*, обезбеђење извршења обавеза из игара није ваљано ако је учињено уговарањем уговорне казне (в. Franz Gschnitzer, Österreichisches Schuldrecht, Allgemeiner Teil, zweite neubearbeitete Auflage von Christof Faistenberger, Heinz Barta und Bernhard Eccher, Springer-Verlag, Wien, New York, 1986, стр. 41).

8. Српски грађански законик (1844)

а) Текст Законика

Глава XIX

О УГОВОРИМА ОДВАЖНИМ НА СРЕЋУ

789. Уговор одважни је такав уговор, којим једна страна даје надежду на корист какву неизвесну, коју друга страна прима. Ово може бити за плату или без плате.

790. Тужба за оштећење преко половине код овог уговора нема места као код других уговора.

791. К уговорима одважним принадежи: опклада, игра или коцка; и друге куповине и продаје неизвесних од среће зависећих ствари; одсеком плата; и остала осигурања штете на известан случај.

Овамо принадеже игре оруђем, опклада за трку пешце, на коњу или колима, и друге игре, за које се труд и вештина изискује.

792. Опклада је онда, кад ни једној страни није познато, шта ће изићи. Ако се докаже, да је једна страна знала, па се чинила да не зна, шта ће изићи, па тако добије; онда је превара, и опклада не вреди ништа. Онај, који тако добије, вратиће улог натраг; који пак знајући изгуби, сматра се као да је учинио поклон.

793. При опклади, која може само о дозвољеној ствари бити, треба цена да је дана, или у треће руке положена; иначе на суду нема силе ни важности.

794. Игра и коцка сматра се тако као и опклада. Добитак од игре забрањене, или коцкања забрањеног пада и уништава се, а играчи и њихови заклоњачи долазе под одговор.

Од коцкања разликује се коцка, која се баца при деобама, поравнањима, итд., што је на свом месту споменуто.

b) *Коментар.* — СГЗ је унеколико скраћен или промењен текст АГЗ-а. Понегде уместо да је регулативан, постаје наративан, нејасно упућујући (нпр. чл. 794/2, где законик према тексту упућује само на појам деобе, поравнања, који је у одговарајућој одредби законика предвиђен, а ради се, према изворнику о изузимању правила о играма, ако поравнање и деоба, односно спор зависе од жреба, и тада се примењују правила тих института).

Сем нешто детаљнијег уређења, и СГЗ и АГЗ су карактеристични у овој материји, и тиме се издвајају од осталих ГЗ, што се не предвиђа генерална неутуживост потраживања из игара. Опклада обавезује само онда ако је предмет депонован код трећег. Тада је и утужива одн. како закон каже, допуштена. Игре у принципу се не забрањују, али се њихова допуштеност процењује према свакодобном актуелном политичком закону. Коцка има исту судбину, као и игра. Но добитак из игре је забрањен, као и из коцкања. Допушта се само жреб ради решавања деобе или поравнања.

С. ПРАВИЛА СКИЦЕ проф. Константиновића

Извор: Проф. др Михаило Константиновић, Облигације и уговори, Правни факултет, Београд, 1969. г.

ОПКЛАДА И ИГРА (КОЦКА)

Одсуство права на захтевање добитка

Члан 969.

1. Добитник опкладе, или неке игре неизвесног исхода, нема право захтевати од саговорника да му исплати добитак, нити га пребити са неким својим дугом њему.

2. Признање или пренос дуга из опкладе или игре, као и поравнање о истом дугу, немају правне важности.

3. Овај приговор може бити истакнут у сваком стадијуму спора, а суд је дужан водити рачуна о њему по службеној дужности.

Пуноважност драговољне исплате

Члан 970.

Ако губитник опкладе или игре исплати драговољно оно што је изгубио, не може захтевати враћање исплаћеног, изузев случаја преваре.

Зајам у циљу игре или опкладе

Члан 971.

Одредбе претходних чланова примењују се и на дуг настао давањем новца или других средстава другоме за време игре или опкладе, или у знању да ће их употребити за игру или опкладу, чак и кад је у питању игра или опклада на некој овлашћеној лутрији или кладионици.

Изједначење диференцијских послова са опкладом и игром

Члан 972.

Сматра се као опклада или игра, и за њега важе иста правила, посао о испоруци робе, ако према намери страна уговорница посао треба да заврши плаћањем разлике између погођене цене и тржишне или берзанске цене у одређено време.

Бацање коцке при деоби

Члан 973.

Бацање коцке при деоби заједничких ствари на једнаке делове, да би се одредило коме ће припасти који део, саставни је део поступка деобе, и на њега се не примењују правила о игри и опклади.

Члан 974.

За овлашћене кладионице и лутрије важе посебни прописи.

D. НЕКА ЗАПАЖАЊА ИЗ УПОРЕДНОГ ПРЕГЛЕДА

1. Иако општа дефиниција свих уговора о играма на срећу није немогућа, она се не препоручује за кодификацију, из више разлога. Игре на срећу су веома разноврсне. По томе су подложне еволуцији. Временом се појављују нове, са посебним, одступајућим особинама. Играма, по техници одвијања „владају“ правила самих игара, а не правила закона. Зато, ради њихове објективности њихово одвијање треба препустити посебним законима или објављеним правилима организатора игара. Алеаторност је општа особина, али код неких игара на исход узајамности или висине обавеза може утицати у мањој или већој мери умешност уговарача што је више домен извесности но неизвесности. Будућа неизвесна околност од чега зависи добитак некад зависи од организатора, некад од играча, некад од трећих лица не у реализацији, већ у изведби. Некад је битна општа јавност некада је довољна јавност међу учесницима.

Проблеми су и у разликама око закључивања, што често зависи и од технике организовања игара. Некада техника настанка сугерише конклученцију као облик прости сагласности, некада је потребна изричита изјава о учешћу, у другим случајевима је саставни део учешћа предаја неке ствари, испуњење неке радње, постизавање неког успеха или погабање будућег неизвесног збивања.

Други је проблем око општег приступа регулисању права и обавеза. Јасно је да добитак зависи од будућег неизвесног догађаја. Но видели смо да је законодавство у дилеми око висине. Хазардирање целе имовине се сматра негде недопуштеним. Различито се посматра циљ игре. Негде је недопуштена игра ако је она усмерена на богаћење. Но појам богаћења се различито тумачи. Негде пак, решење се налази у критеријуму забавних игара, а не у лимиту висине добитка, тј. допуштене су игре које имају првенствено карактер забаве, а нису усмерене првенствено на претеране добитке. У те игре се укључују нпр. игре аутоматима.

Трећи је проблем односа државе и друштва. У неким периодима је држава допуштала игре само у сопственој организацији и власништву. У другим периодима, због моралног схватања друштва према играма, држава је одустала од појединих врста игара, у смислу да их сама организује у оквирима свога власништва, препуштајући ове делатности приватној организацији, уз концесију, контролна овлашћења или фискална пра-

ва. У неким правима или временима цивилни закон препушта проблем допуштености актуелним законима, због промена типа игара, схватања друштва, а негде и из других, нпр. фискалних интереса. Цивилни закони међутим, посвуда и допуштене игре, са становишта актуелног моралног поретка, не санкционише потпуном заштитом. Оне су натуралне облигације. Но и ту постоје разлике. Тако нпр. неки закони сматрају да је опклада правно у потпуности заштићена облигација ако је предмет, добитак предат у депозит трећем лицу. Други сматрају да су све игре неутуживе, изузев оних које су допуштене законом, односно на закону заснованој дозволи. Свакако, да посебни прописи инсистирају на јавности, како поводом објављивања правила игара од стране организатора, пре њиховог почетка, тако и поводом поступка реализације неизвесне околности од којих зависи добитак, ради избегавања уплива било играча било организатора или трећих лица.

Термински, диференцијални послови, давање зајма у циљу игре, ако њима доминирају игра или опклада, изједначају се често са играма које немају потпуну правну заштиту, тј. имају судбину природних облигација, а у неким системима су се у појединим периодима сматрали забрањеним пословима.

Alea као начин деобе, понекада поравнања или избора између више могућих обавеза се сматра допуштеним начином одређивања обавеза и њена реализација и правац одређивања обавеза се сматра утуживим. Но то решење није предвиђено у свим законима.

2. Већина цивилних закона избегава чврсте формуле и детаљне одредбе, препуштајући регулисање појединих уговора о играма на срећу посебним законима, штавише, већина законодавстава готово сваку врсту игре уређује засебним законом и у појму и у правној организацији, а не у јединственом посебном закону о играма на срећу. Претпостављамо да та техника регулисања има ту предност, да промене прилика или карактера неких игара, па с тим у вези и става законодавца, лакше се реализују у сасвим издвојеном закону, тиме се мења регулатива него што би био случај са неким „заједничким” законом свих игара, и не задире се у материју „непромењених” игара.

3. Постоје наравно, и други кодификациони проблеми. Тако нпр. морају се координирати цивилно опште, специјално, као и јавноправно (кривично и управно) законодавство.

150 ГОДИНА ОД РОБЕЊА ЛАЗЕ КОСТИЋА

Милорад Ботић

ЛАЗА КОСТИЋ, ПРАВНИК И ПОЛИТИЧАР

Умна Исидора Секулић рекла је да је Лаза био уклет *фрагментом*. Вељко Петровић написао је да је Лаза Костић у нашем Пантеону *торзо* од великог човека и *торзо* од великог песника. Изгледа да су обе тврдње данас превазиђене иако се још понекад понављају. Преовладало је мишљење да је књижевно дело Лазе Костића целовито остварење, мада неуједначеног домета, а да неки фрагменти спадају у највећа достигнућа српске поезије. Тако у нашем националном Пантеону уместо торза „великог Лазе“ гледамо целовит споменик једном од најпризнатијих српских песника. Коначно је и Матица српска издала *Сабрана дела Лазе Костића*, као осведочење целовитости Лазиног књижевног дела, вредног и значајног, нимало фрагментарног.

Поред књижевности, којом се Лаза бавио од ране младости до краја живота, којој егзистенцијално припада, огледао се више фрагментарно и филозофијом, правом, публицистиком и журналистиком, те спортом, национално-друштвеним радом и политиком. И, свугде постигао значајне успехе, којима се није знао окористити, али који су такође од знатне вредности, а понеки и од изванредног значаја. Интелектуалац великог формата, ерудита, зналац класичних и живих језика, велики мајстор изражавања у српском језику — „ванредно даровит, управо генијалан, научен и начитан“, како говораше пријатељ му др Радивој Симоновић — Лаза се могао латити успешно било ког посла из домена његовог образовања, интелектуалне заинтересованости, политичког или другог друштвеног опредељења, поред несумњивог песничког дара (талента).

О Лазином књижевном (и књижевно-преводачком) делу доста се говорило и писало, све до данас. Филозофски радови Лазини били су предмет расматрања значајних аутора филозофских расправа (Милош Бурић, Д. Недељковић, П. Вукадиновић и др.), а такође су оцењивани и филозофски елементи из његових књижевних састава, са разних становишта. Др Андрија Стојковић, у своме делу *Развитак филозофије у Срба 1804—1944* (Бд., 1972) посвећује знатну пажњу (и простор) филозофским идејама Лазе Костића.

Из радова књижевника и филозофа о Лазином делу може се извести заједнички суд да је Лаза Костић унео у нашу културу, првенствено књижевност, естетска мерила и да је открио дубоку везу словенског и хеленског духа.

Публицистички рад Лазе Костића недовољно је познат, док журналистички може се рећи сасвим непознат. И један и други у фрагментима има врхунских домета ових књижевних врста. Лаза је повремено објављивао есеје, критике и приказе из књижевности, позоришне и музичке уметности, те записе и краће белешке по разним српским и иностраним часописима и листовима. Само мањи број ових касније су објављивани уз песничке и драмске радове као додатак. Журналистички написи остали су у *Застави*, *Гласу Црногорца*, *Српској независности*, *Бранику*, бечким, прашким и париским либералним листовима и ко зна још где.

Лаза се радо бавио новинарством, себе почесто означавао новинарем. Лаза је почео ангажованим политичким новинарством као милетићевац у *Застави*, да би читавих двадесетак година на линији либералне политике Срба у Војводини објављивао своје чланке у *Застави*. Када је *Застава* прешла у руке радикала (Јаша Томић) слао је своје прилоге либералном *Бранику* (Полит), но сада већ знатно ређе. Лаза се чак носио мишљу, седамдесетих година, да покрене своје новине у Новом Саду, све мање задовољан уређивачком политиком *Заставе*. Сарађивао је у бечким либералним листовима (*Neue Freie Presse* и др.). Дала му се у два маха и прилика да уређује новине. Приликом дужег боравка у Србији, Ристић му је поверио уредништво *Српске независности*, гласила србијанских либерала (1881—1883). Лаза је међутим био спутан гвозденом вољом Ристића и нерасположењем страначких првака, а и притешњен Милановом општом цензуром. У то време су либерали у Србији били у опозицији. Одласком на Цетиње уређује *Глас Црногорца* (1884—1891), лист књаза Николе, под будном паском књаза. Ретко да је могао објавити нешто вредније, јер је лист углавном служио да велича песнички таленат књаза Николе и обавештава о породичним догађајима Двора. У каснијим сомборским годинама говорио је о свом уредништву да тај посао „није вредио ни лулу дувана“ (др Симоновић).

Најуспелији су Лазини написи — говори у Пештанском парламенту, објављени у *Застави*, и дописи са херцеговачког ратишта, са Цетиња и из Херцеговине о устанку. Обавештавао је

Заставу, париске и бечке листове о приликама у том тада узвремелом делу Европе. Лаза је настојао да упозна европско јавно мњење о „праведности српске ствари”. Узалуд.

Новинарски рад Лазе Костића само је један сегмент политичког рада и ангажовања. Када је политички рад престао, изгубио је Лаза главно упориште свог журналистичког деловања. По повратку са својих странствовања из Србије и Црне Горе (1891) Лаза више није имао шта да пише за новине нити је било новина које би биле заинтересоване за Лазине прилоге. Дакле, Лазин журналистички рад треба процењивати као део његове политичке делатности, уз испољавање његове правне спреме и правничког начина мишљења и изражавања.

Исто тако и Лазин рад у национално-друштвеним организацијама (Позориште, Матица српска, Српска читаоница, Уједињена омладина и др.) ушлапа се у политичку акцију Народне слободоумне (либералне) странке, у којој је првих десет година и више Лаза Костић био истакнути првак. Овај рад се такође има процењивати и оцењивати у склопу политичке активности Лазе Костића, либерала, правника и песника. Улога у националном препороду и културном успону Срба у Војводини Лазе Костића непроцењива је. До сада углавном узгредно помињана, када се говорило о установама и организацијама тога времена или другим истакнутим личностима. Највише је било речи о Уједињеној омладини српској, у којој је Лаза играо једну од највиднијих водећих улога.

Лаза се бавио спортом од ране младости, од Бачких дана па све до краја живота. Пропагирао је спорт и радио на његовом организовању у средини која је једва била понешто начула о спорту. Лазин пионирски рад на спорту спада у прве стране наше спортске историје. Тако Лаза, 1872. године оснива Новосадску јачачку (гимнастичку), ватрогасачку и веслачку задругу. Васа Стајић, у својој *Грађи за културну историју Н. Сада* (МС, 1951) објавио је Статут овог спортског друштва. Статут је сачинио Лаза Костић и потписао га као привремени председник. Овај Статут је сачињен правничким прецизним и јасним стилем, добро срочен и са потпуним познавањем материје која се обрађује. Још један велики Лазин фрагмент.

Лаза Костић по своме (школском) образовању био је *правник*. Представљао се правником колико и књижевником. Било је то време када су правници у нашем народу, а и у читавој Угарској, уживали нарочито уважавање. Правници су углавном организовали политички живот у Угарској у другој половини деветнаестог века. Углавном на идејама либерализма. Тако и код Срба. Милетић је био правник, адвокат. Полит је био правник, адвокат (Јаша Томић је студирао историју и филозофију), а и оснивач треће српске странке у Угарској — Српске демократске странке (Кикинда 1906), др Васа Јакшић правник је, адвокат. Правници су својим знањем (спремом), начином размишљања и изражавања, те способношћу да се лакше сналазе у „владавини права” модерне државе, најподеснији не са-

мо за вођење државних, судских и административних послова, већ и за организовање политичког живота друштва. Правничка црта Лазиног интелектуалног корпуса видна је у његовом политичком, журналистичком и општедруштвеном деловању.

После завршене Српске гимназије у Н. Саду (6 разреда) и завршних разреда гимназије — Немачке гимназије у Будиму, Лаза се уписује на Правни факултет у Будимпешти (1859). Био је то, а и остао, један од најбољих правних факултета у Средњој Европи. Факултет је завршио одличним успехом 1863, а докторат права стекао 1866, дисертацијом написаном на латинском језику. Тада је Лаза већ био познати песник и преводилац Шекспира. Лаза је рано интелектуално сазрео, а исто тако идејно и политички оформио. Већ као студент ушао је у политички живот Срба у Војводини, од самог почетка заузевши најистакнутије место, што му је према његовом знању, његовој способности и ангажовању оправдано припало.

Као студент права у Пешти, Лаза са својим друговима из Бачке дружине „Преодница“ — Јовом Павловићем, Костом Руварцем, Јованом Туроманом, Светозаром Савковићем и др. улази у јавни (и политички) живот, разуме се никад не занемарујући своју књижевничку активност. Милетић је после пада Баховог апсолутизма повукао за собом читаву генерацију младих интелектуалаца на програму српског националног и друштвеног препорода, те политиком либерализма, чије су идеје у Средњој Европи проносили напредни грађански интелектуалци кроз удружења, организације, новинарство и политичке странке. Било је то време тзв. угарског Провизоријума (од 1860. до Нагорбе, 1867), када су и Срби у Угарској очекивали да ће у демократској држави моћи несметано остваривати своја лична, грађанска и колективна (национална) права. Нови Сад је израстао у снажан културни и политички центар Срба у Угарској. Милетић, 1861. преузима Магистрат у Новом Саду, уводи српски језик као службени у градску општину. Срби чине градску управу и чиновништво. Милетић и Српска народна слободоумна странка организују сав јавни живот у Н. Саду (Српско народно позориште, Српска читаоница, Матица српска, пресељена из Пеште 1864. и др.). По завршетку студија Лаза се враћа у Нови Сад, не отвара адвокатску канцеларију, као што су то обично чинили свршени правници Срби, често и са разлога што су им функције у управи и судству биле ускраћиване — него компетује на место професора Велике српске гимназије. Истакнутом милетићевцу није било тешко ући у Гимназију, будући да су милетићевци већ били освојили Гимназију. Лаза је написао Патронату гимназије молбу кратко правнички сročену — „Славни Патронате! Оснивајући се на приложеноу диплому доктората права молим славни Патронат, да ме изволи изабрати за учитеља на Гимназији новосадској. У Новом Саду, 30. ав-

густа 1866, Лаза Костић, доктор свију права.¹ Уосталом није му ни требало више јер је већ био гласовит песник и истакнути првак Уједињене омладине српске. Међутим, већ после две године, Лаза напушта Гимназију, да би у другој Милетићевој „влади“ града Новог Сада (1867—1869) заузео функцију великог бележника, са платом од 2.000. форинти. За ову функцију према Статуту града тражена је правничка спрема. После извршене „рестаурације“, када су у Угарској ступили на снагу нови угарски прописи о организацији државне управе, на спроведеним изборима 1869. године изабран је Лаза Костић за градског сенатора (велики бележник је постао др Коста Трифковић, адвокат и књижевник). На челу те нове градске управе стајао је адвокат Стефан Брановачки као градоначелник.

У новосадском Магистрату је Лаза Костић био један од најистакнутијих личности, не само по функцији. Васа Стајић је у својој *Грађи за политичку историју Новог Сада* објавио и неке текстове редиговане по великом бележнику др Лази Костићу, који осведочавају Лазину политичку зрелост, правничку спрему и беспрекоран правнички стил, те интересантан, жив српски речник. Поменимо само (објављену) преписку новосадског Магистрата са владиним комесаром Астом (председником Краљевске табле), коју је водио велики бележник Костић (стр. 383—387) како на српском, тако на немачком и мађарском језику. По истеку сенаторског мандата неће више Лаза Костић имати прилике да обавља управне функције где би долазила до изражаја његова одлична правна спрема. Истина, далеко касније, када је боравио код књаза Николе, овај му је обећавао да ће му поверити да образује и уреди градску управу у ослобођеном Бару, али обећање није испунио. Задржао га је на двору да му глуми у *Балканској царици* и уређује *Глас Црногорца*.

После сенаторовања у Н. Саду (1869—1872) Лаза се пресељава у пештански Парламенат. На изборима за Угарски парламенат на листи Српске народне слободоумне странке 1873, изабран је Лаза за народног посланика у Шајкашкој. Лазини говори, предлози, интерпелације и друга иступања објављивани су у српском преводу у *Застави*. Ради се о политичким саставима обрађеним правничком логиком, чврсто компонованом реченицом и потпуним владањем предметом расправе. На следећим парламентарним изборима 1875. Лаза се великодушно одрекао свог тителског изборног среза у корист Милетића, чија кандидатура није била прихваћена у Башаиду. За Србе и Народну странку је било важније да Милетић седи у пештанском Парламенту него песник Лаза Костић. Лаза се особно обратио својим бирачима са препоруком да гласају за „родољуба и вођу Српске народне странке“, Милетића. Тако је и било. На парламентарним изборима 1878. пропао је Лаза у тителском сре-

¹ Др Јов. Суботић: *Милетићева Народна странка и Српска новосадска гимназија*, Н. Сад, 1928, стр. 72.

зу. Тукао га је владин кандидат др Стојаковић са 48 гласова више. Овога пута вршена је велика агитација од стране Народне странке за Лазу. *Застава* је подстицала шајкашке бираче да гласају за Лазу који да је стекао огромне заслуге у недавним великим националним догађајима. Полит је поручивао Шајкашима да поново даду глас свом ранијем посланику. Змај је написао предизборну песму *Шајкашима*, позивајући их да гласају за Лазу.

*Диште барјак више, више,
На ком чисто српски пише
Нек се стиде синци мрака
— живео нам ЛАКА.*

Лаза се јавио писмом из Беча (у Бечу је радо боравио) уверавајући бираче да их владин кандидат обмањује обећањима са потиским ритовима, али су ритови ипак превагнули, па је Лака пропао на изборима.² Био је то почетак краја Лазине политичке каријере у Војводини.

Покушао је Лаза да се некако удене у српску дипломатију. На Берлинском конгресу 1878, Лаза је секретар шефа српске делегације Јована Ристића. Делегација се није прославила, па разуме се ни Лаза. Како је у Војводини пропао на изборима за пештански Парламенат, није се враћао у Нови Сад, него се преселио у Београд. Био је то Лазин дужи боравак у Београду (1879—1883), где се Лаза желео запослити као правник. Ристић му је омогућио место у Министарству спољних послова, истина скромно, чиновничко, али је могло бити одскочна даска за дипломатију. Ристић је на једвите јаде наговорио краља Милана да Лаза пође за секретара Српског посланства у Петрограду. Није Лаза саставио ни годину (1880—1881) у Русији, а нова напредњачка влада га опозва. И, што је најгоре, напредњаци му подметну некакву измишљену малверзацију (новчану), па је био најурен и из Министарства спољних послова. Разуме се да је Лаза био чист, јер се никада никаквим прљавим пословима није бавио. Међутим, глас о Лазиној малверзацији продрла је и у Аустро-Угарску, а Министарство није хтело да гласину демантује. Ристић га је тада ангажовао за уредника либералног гласила *Српска независност*. Тако се неславно завршила његова „дипломатска каријера“, иначе најнижег ранга. У својим сомборским данима у Српској читаоници, Лаза би понекад причао о својој дипломатској служби, истичући да он баш и није био подобан за дипломатску службу, али да је у дипломатији и на већим позицијама било далеко горих од њега. Завршавао би: „да, ипак сам ја правник!“

Лаза је одиграо значајну улогу и у борби Либералне странке са клерикалцима, као посланик Црквено-школског сабора

² Политов позив Шајкашима, *Застава*, бр. 165/1878.

Писмо Шајкашима од Лазе Костића, *Застава*, бр. 174/1878.

Змајева песма Шајкашима, први пут објављена у *Стармалом*, 1878.

у Сремским Карловцима. Када су милетићевци извршили продор у Сабор, 1869, појавио се и др Лаза Костић као посланик грађанског реда, изабран у тителском батаљону. Дошло је до оштрог сукоба патријарха Маширевића и чланова Сабора свештено-калуђерског реда с једне стране и већине (Милетићеве) посланика грађанског реда. Сабору је био стављен предлог „да се Милетић и Лаза Костић са Сабора уклоне као нерелигиозни и неморални“. Стављен је и приговор да посланик Костић није навршио 30 година (временски цензус). Патријарх Маширевић је изнудио оставку 39 посланика свештених лица и клерикалаца, па је Сабор, као неподобан за заседање — распустио. Патријарх је издао Посланицу, у којој је анатемисао народњаке као људе „кои од ничег не зазиру, кои ће се и с врагом сдружити, само да основе своје изведу, целъ своју постигну“. Ову Посланицу Лаза је назвао „Патријархова була“, те ју је подвргао свестраној критици (*Застава*, бр. 84, 1869). Овај Лазин утук „Патријархове буле“, један је од најбољих Лазиних политичко-правних написа. Патријарха Маширевића Лаза означава као носиоца идеје *патијзма* у српској православној црквеној организацији. Карловачка архиепископија није само канонска верско-црквена организација, него *народна* црквено-школска организација кроз коју се испољавају аутономна права Срба у Монархији. Патријарх није ни могао распустити Сабор, јер га је сазвао владар преко надлежног министарства, а путем патријарха. Онај ко је Сабор сазвао може га распустити, по одговарајућој процедури. Лаза упозорава патријарха: „Кад будете од сада примали кога у калуђере за ваш сан, ви не иштите од њега да проучи прве две године права, где се предаје римско и црквено право, него иштите последње две године, где се предају државне науке. За сада пак, чим се први Сабор отвори, замолите ког од народних посланика, који може бити и испод тридесет година, да вам чита коју лекцију из државног права, из политичке економије и других полезних вешчи, ал нај — и најпрече из — лоџике.“

Више од двадесет година Лаза је спроводио Милетићеву политику и остао либерал до краја живота. Боравећи у Србији (1879—1883) држао се Ристића и либерала. Ни краљ Милан га није могао саломити. Побегло је на Цетиње где је провео време од 1884—1891. у служби књаза Николе, подносећи његову депетију, али је и са Цетиња понекад послао понеки допис у Беч и Праг за либералне листове. Осамдесетих година политичке прилике су се у Војводини сасвим измениле. Милетић силази са политичке позорнице, а и Лаза. Остао је он милетићевац. У први мах подупире политику Мише Димитријевића, а касније Полита-Десанчића, следбенике Милетићеве политике у измењеном виду, према већ сасвим промењеним приликама у Војводини и у Угарској. Јаша Томић и војвођански радикали, као и србијански уосталом, нису имали обзира према Лази Костићу, кога су и потцењивали и нападали. Јаша је знао говорити: „Наш Лакан је здраво размажен“. После несрећне погибије

Мише Димитријевића, Лаза је са Цетиња (1890) послао *Бранику* допис са изјавом саучешћа, осуђујући „нож зликовца“, који је усмртио свога „спаситеља“, који га је прихватио као утопљеника и скитницу. По повратку у Војводину (1891) Лаза се више активно није бавио политиком, нити га је ико позивао да се бави.

Кад се говори о политичком раду Лазе Костића незаобилазно је напоменути Лазина политичка учешћа: на Свесловенској етнографској изложби у Москви (1867), учешће на отварању Чешког народног позоришта у Прагу (1869); на оснивању Друштва за ослобођење и уједињење Срба, на Цетињу, 1871, посебно треба истаћи Лазино учешће (и утицај) на Љубљанском састанку за јединство Јужних Словена, 1869, а и да не говоримо о Лазиној улози у Омладини српској. Има још много знаних и незнаних Лазиних национално-политичких мисија које су остале данас заборављене (неистражене) као нпр. оне на релацији Нови Сад—Београд, Нови Сад—Цетиње, Београд—Цетиње и обратно, и др.

Лаза је неколико пута био хапшен и под истрагом у Угарској, а исто је и у Србији у неколико махова одговарао за штампарске кривице. Први пут је био ухапшен после погибије кнеза Михајла (1868) када су на захтев из Србије у Угарској похапсили прваке Омладине, будући да је била пала сумња да је Омладина умешана у атентат. Међутим, од кривичног гоњења се одустало будући да су сумње биле неосноване. Други пут је ухапшен због једне великосрпске здравице изречене на гозби у Београду, 1872, у којој је изразио жељу за уједињењем свих Срба. Провео је у истражном затвору читавих пет месеци. Тада се диљем Војводине певала шалајка:

*Зелен добош добује
Лаза Костић робује.
Не робује што ј' убио,
Већ што ј' Србин био,
Шалај*

Трећи пут је Лаза лишен слободе, 1876, под оптужбом да је врбовао добровољце за Српско-турски рат. Председник владе К. Тиса издао је 4. јула 1876. наредбу да се угарским држављанима забрањује врбовање добровољаца и прикупљање прилога за Србију. Тада је по овој наредби ухапшен и Светозар Милетић, мада га је штитио посланички имунитет. Дошло је до таласа хапшења народњака, па се међу првима нашао и Лаза. Лаза се, у старости, у Сомборској читаоници с хумором спомињао хапшења због здравице у Београду. Вели Лаза како су то била идилична времена, па да је идила била захватила и самог председника угарске владе Андрашиа — „јер затворити тако безазлене политичаре као што бејасмо ја и покојни Јова (Јова Павловић, прим. М. Б.) било је прилично безазлено од канцелара једне велике државе“. Увеселававала је Лазу тада певана шалајка, па у својим (фрагментарним) *Успоменама и сећањима* помиње како су је „берачице по варадинским виноградима певале“.

У Србији је више пута новчано кажњаван због штампарских кривица, а једном и због увреде владара на два месеца затвора (1882) — све као уредник опозиционог либералног листа *Српска независност*. Змај је тада испевао песму *Прогон и јад или Некад и сад*, алудирајући на шалајку *Зелен добош добује*:

*Сад је добош боје плаве,
на добује преко Саве.
Тамо где је српски свет:
Робуј Лазо, и опет.³*

Лазо Костић је све од коначног повлачења из јавног живота (1891) био под полицијским присмотрама (и праћен) и у Н. Саду и Бечу, у Београду и на Цетињу. Њиме су се бавиле разне обавештајне службе у разне сврхе и за разне државне инстанце. Никола Петровић је објавио нешто грађе под насловом *Светозар Милетић и Народна странка* (I—III), Матица српска, 1985 — у којој налазимо више извештаја, достава, информација, потрага и сл. о раду и кретању првака Народне странке и о друштвима и организацијама тога времена (1860—1885). Име др Лазе Костића после Милетића и Полита најчешће је помињано. Кад је реч о Омладини српској, најчешће. Ова грађа чека своју обраду, као и други извори.

Лазо је у два маха покушао да дође до катедре на правном факултету, али безуспешно. Први пут у Београду, други пут у Загребу. После повратка из Српског посланства у Петрограду 1881, Лази су обећавали катедру на Правном факултету Велике школе у Београду. И сам краљ Милан је био пристао, али је лично поставио Лази услов (приликом једне аудијенције) да се одрекне Милетића, да се оградн од писања *Заставе* о политици српске владе као и да престане нападати Аустрију, којој је Милан био захвалан за Ниш и Врање, које су Руси били склони дати Бугарској. Лазо услов није прихватио. И у Србији и у Војводини били су држали да је Лазина професура готова ствар, што су либерали увелико поздрављали.

У Загребу су Лазини пријатељи, после његовог бекства са Цетиња (1891), којих је Лазо подоста имао у Загребу међу политичарима и интелектуалцима (међу њима је био и познати књижевник и филозоф-естетичар, Фрањо Марковић) — подупирали Лазину жељу за стицањем катедре на Правном факултету Свеучилишта. Професори на Правном факултету нису прихватили песника и либерала Лазу Костића, тим пре што Лазо није имао хабилитационих радова за област права. Предстојник Одјела за богоштовје и наставу др Исо Кршњави, подстакнут од других заједничких пријатеља, поверио је Лази израду превода *Пандеката* Хенрика Дернбурга за научну и високошкол-

³ Шалајка *Зелен барјак* и Змајева песма *Прогон и јад*, цитиране према тексту објављеном у књизи *Песме Ј. Јовановића Змаја*, МС—СКЗ, Српска књижевност у 100 књига, стр. 259, 368.

ску употребу. Ради се о познатом и много цењеном делу немачког научника и професора грађанског права Хенрика Дернабургa, заправо о његовим предавањима (прво издање, приређено по аутору, 1884) на Правном факултету у Београду. Проф. Дернабург је обрадио читаво римско грађанско право са мишљењима и коментарима старих римских правних писаца и с праксом немачких судова. Опширно дело у три тома, обрађено с много знања и педантеријом немачког професора права. Не зна се ко је министру препоручио баш ово дело, али из даље судбине Костићевог рада види се да министар Кршњави није консултовао Правни факултет, ни о томе кога преводити нити коме да се повери превођење. Министар Кршњави и његови саветници познавали су и ценили Лазу Костића, знали га и као доктора права и зналац немачког и латинског језика (немачки текстови у бечким новинама), а и желели су да му омогуће зараду будући да се Лаза коначно нашао без посла, без прихода, потпуно осиромашен. Живео је „од меценатства“ велепоседника Дунђерских и фрушкогорских манастира (Крушедол). Лаза, који је потрошио 100 јутара и салаш у Бурђевоу, наслеђених од ујака, за народне цели (додуше и проводећи се у Бечу). По уговору, Кршњави — ово Министарство је исплаћивало Лази по 100 форинти месечно за рад на преводу. Превод је трајао скоро четири године, те је Лази исплаћено 4.000 форината, што тада није била безначајна свота. Ствар око хабилитације Лазе Костића, превођења Дернабургових *Пандеката*, исплата хонорара, уз повољну оцену „покусних свезака“ Лазиног превода, професора права блиских Куеновој влади (истовремено и нар. посланика — Спевец, Егерсдорфер) — имала је добре изгледе. Међутим, слабљењем Куеновог режима околности су се сасвим погоршале. *Обзор* је кренуо с нападима и на овај уносан Лазин аранжман са Куеновом владом (Куеново „фаворизовање Срба“). Тако се 1895. у неколико написа *Обзора* о промашају Лазиног подухвата, окупио на злоупотребу с преводом *Пандеката*. Лаза је довршио превођење, подигао хонорар и коначно, *Пандекта* су објављена 1900, у наклади Краљевске земаљске владе, у Загребу. Правничко друштво у Загребу било је још раније дало негативно мишљење о подухвату превођења Дернабургових *Пандеката*, као неподобних за универзитетску наставу у Хрватској, а и о самом преводиоцу, који није професор права. Међутим, мишљење није добило публицитет (1892) обзиром на ауторитет др Кршњави и његових саветника. Тек 1902. *Мјесечник*, гласило Друштва, објавило је (др Кршњави већ није био предстојник Одјела, од 1896) поражавајуће оцене Лазиног превода од стране чланова Друштва и професора Правног факултета др Спевца и др А. Марјановића. Ради се о оценама ових стручњака — експертизи, израђеној 1890—1891, коју је Друштво у целисти прихватило. Лазина књига већ је била блокирана. Само је мањи број распачан, док се за остали тираж не зна. Једноставно је нестао. Политизовао се један научни подухват и био сасвим обезвређен.

Лазина књига осмином формата, са преко осам стотина страна објављена је као: *Henrika Dernburga PANDEKTE*, preveo dr. Lazo Kostić. Prvi snop, Zagreb 1900. Naklada K. r. zem. vlade. — 8°, XXVIII, 806. Дело познатог европског правног писца, Лаза је са великим амбицијама преводио у миру манастира Крушедола, где се најсигурније склањао од немаштине. Био је то озбиљан рад и огроман труд. Лаза је држао да је успео. Међутим, нанизао је једно разочарење више.

Лаза је разумевао институте римског грађанског права, познавао материју, одлично владао немачким и латинским језиком и био велики језикознанац српског или хрватског језика. У преводу пак спотицао се о правну терминологију која је у то време код нас још била сасвим неизграђена. У своме Предговору Лаза се заправо највише на овој и задржава. Истиче да је на изради терминологије „имао три помагача“: живи народни говор, старински језик народних споменика, те терминологију В. Богишића из Имовинског законика. Увек је пресудна била жива реч. Далеко слободнији него ико у то време у употреби и интерпретацији живог народног говора, изазвао је негодовање окошталних правника професора, који су изграђивали терминологију на рогобатним дословним преводима са немачког језика. Данашњи читалац Лазиног превода просто се задивљује како је Лаза налазио речи у нашем језику за тешку немачку терминологију и разумљиву лаку латинштину. Професори загребачке школе права, запањени су остали над Лазиним „чудноватим“, „непознатим“ и „одвећ траженим изразима“ (из налаза др Спецеца). Ти професори нису знали свој језик боље од немачког. Заправо им је било нејасно шта ће нам превод са немачког, када се овим у науци даде лако служити. Поред општих напомена у својој експертизи, Лазин језик је заправо био главна мета њихових приговора. Примедбе стављене на поједине преведене изразе са данашњег (језичког и правног) стајалишта скоро су у већини неосноване, доказ њиховог незнања и неразумевања народног језика као и термина које је изградио В. Богишић на тој основи. Ко се пак од нас не сећа рогобатних реченица и израза из предавања проф. Егерздорфера *Пандеката*, објављених као уџбеник на загребачком Правном факултету (објављено 1915—1917), а која су била у употреби све до Другог светског рата. Истина данашња већ прилично добро изграђена правна терминологија не поклапа се са Лазиним експериментом, али Лазино дело има своју итекако правно-историјску вредност.

Лазин превод *Пандеката* у Загребу својевремено урнисан, брзо је пао у заборав. На српској страни нико није био ни заинтересован за њега. На Правном факултету у Београду Римско грађанско право, односно Грађанско право изучавало се по сасвим другачијем систему, а у Угарској на правним факултетима, где је важило обичајно и прецедентно право — материја се методски излагала кроз Римско право, а сем тога Лаза је могао да рачуна само на мањи број студената српске нацио-

налности. Тако је све до наших дана Лазино дело једино помињано у библиографијама његових радова („преводи са страних језика“). Вредно је овом приликом напоменути да су два наша великана имала сасвим повољно мишљење о Лазиним *Пандектима*. Тако Полит у своме некрологу (1910), истичући Лазине заслуге за нашу културу, о Лазиним *Пандектима* вели да су изврсни српски превод са српском номенклатуром са свима правничким нијансама. Полит је био — зна се — изврстан правник. Вељко Петровић, у своме чланку *Појава Лазе Костића*, објављеном у сарајевском *Прегледу*, 1911, дакле непосредно после Лазине смрти, између осталог о Лазиним преводима пише: „Те је послове вршио у крајњој нужди, али као што се вели за правог музиканта — како не воли свирати за мале паре, али кад већ свира, свира најбоље што уме — тако је и он брижљиво преводио, уложивши у те преводе и препеве сву своју велику интелигенцију и ерудицију“, те вели да је тако преводио и Шекспира и „јединствено прерадио Дербургова *Пандекта*.“ Вељко је такође био правник по образовању. На томе је остало. Професори права се нису занимали за Лазу Костића. Професори књижевности су се само бавили Лазом као књижевником. Ови баш и немају разумевања за правнике, нити цене правничке текстове. Тек је Младен Лесковац, велики познавалац дела Лазе Костића и његов поклоник, у наше време писао и о овом раду Лазе Костића. Прикупио је и нешто грађе о томе. Тако је у *Зборнику Матице српске за књижевност и језик* (МС, 1967) публиковао препис из *Мјесечника*, год. 1902, експертизе проф. др Фране Ј. Спецеца и др Александра Марјановића, о којима је напред било речи. Остаје дакле на правницима, цивилистима (има их данас већи број) да претресу и оцене Лазина *Пандекта*. Заслужује то Лаза, а и наша правна литература.

На крају нужна напомена. *Сабрана дела Лазе Костића* у издању Матице српске тек недавно су дошла до читалаца, па и до аутора овог написа, будући да је овај рад раније сачињен, материјали и тамо изнета мишљења коришћени су само као сүмарна допуна текста.

ЛИТЕРАТУРА

- Милан Савић: *Лаза Костић*, Матица српска, Нови Сад, 1929.
 Вељко Петровић: *О књижевности и књижевницима — Лаза Костић*, МС, 1958.
 Лаза Костић: *Песме — прозни списи — политички чланци — усмене и сећања*, Српска књижевност у 100 књига, МС и СКЗ (предговор Исидоре Секулић).
 Др Радивој Симоновић: *Успомене на др Лазу Костића*, Књижевна заједница Новог Сада, Н. Сад, 1986.
 Младен Лесковац: *Лаза Костић*, СКЗ, коло 53, књ. 359, 1960.
 Др Андрија Стојковић: *Развитак филозофије у Срба — Дијалектички еволуционизам и недограђени панкализам Лазе Костића*, стр. 181—194.
 Јован Скерлић: *Омладина и њена књижевност*, Бгд. 1925, гл. VIII—X—XVII.

Др Јован Савковић: *Милетићева Народна странка и Српска новосадска гимназија*, Н. Сад, 1928.

Васа Стајић: *Грађа за политичку историју Новог Сада*, Матица српска, Нови Сад, 1951.

Никола Петровић: *Светозар Милетић и Народна странка* (грађа), I—III, МС, 1969—1985.

Младен Лесковац: *Кригика Фрање Спевеца на Лазе Костића превод Дернбургових „Пандеката“*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, МС, 1967, св. пета и шеста.

Др Лазо Костић: *Хенрика Дернбурга Пандекте*, Загреб, 1900, Наклада Кр. зем. владе.

Сабрана дела Лазе Костића, I—X МС, 1990.

Druga knjiga.

Pravo k stvari.

Prvi odjeljak. Uvod.

Držina.¹

PRVA GLAVA.

Opća načela.

§. 169. Što je držina.

Ima dvojaki red za prilike između osoba i stvarnijeh dobara, po učinu — držina — i po pravu — vlastina.

Držina — *possessio* — je živa vlast nad stvarnim dobrima. Držina nije, kao što neki misle, pravo. Ona je pače pojava što stoji van prava, i ako neka prava za nju priaujaju.² Pomislimo, što je odista nemoguće, da se svaki pravni red prekine, tim nebi nestalo i držine. Živa vlast ljudi nad stvarnim dobrima trajala bi pače i dalje, ona je pogodba ujemćenog opstanka čovječjeg.

¹ Tit. Dig. de acquirenda vel amittenda possessione 41, 2. — Glavno je djelo: Savigny, das Recht des Besitzes. 1 Auflage 1803, 6. 1836; 7-o je izdanje udesio Rudorff 1865; u njemu su dragocjeni dodaci izdavačevi. Značajno je po snagu genija, da je monografija, koju je Savigny napisao u svojoj 24-toj godini za nekoliko nedjelja, vladala naukom o držini gotovo sto godina. Pored svojih svijetlih vrlina morao je taj mladički brzorad imati i pogrešaka. No i te djelove održalo je u vrijednosti sjajno pero i autoritet pišćev. — Znatan je po

Držina je fizička međusobica. Ali ne mora biti čulna. Dolazi nam da rečeš pred oči, kad na kojoj baštini stanuješ i sjediš,³ ili kad pokretnine držiš rukom ili pod zatorom. No isto su tako u našoj držini daleke otvorene baštine sa nagomilanom hranom i poljskim spravama.

Držina nije tek trenutna stvar. Držina je samo utvrđena i u buduće trajna fizička vlast nad stvarima.⁴ Stvar mora dakle biti trajno pod našim raspolaganjem i neprestano nana područna.⁵ Ne isto se apso-

vojem ispitivanju istorije pravnih dogmata D. G. Bruns, *das Recht des Besitzes im Mittelalter*, 1848. Odskora je duhovito raspravljanje Iheringovo zadahnulo nauku o držini novim životom. Ihering je napisao: *Grund des Besitzeschutzes*. 2. Auflage 1869., *der Besitzwille* 1889. i preglednu raspravu: *der Besitz u Handbuch d. Staatswissenschaften* von Conrad, knj. 2. str. 406. Starija književnost o držini ima u Savigny-a str. 7. i u Rudorff-a u 7-om izdanju str. 543, novija u Windscheid-a I. §. 148.—153 str. 761—762. Otoič još Strohal. *Besitzrecht d. Entwurfs* u Iherings Jahrb. k. 39. s. 336., k. 31. s. 1.

³ To su rimske juriste bezazleno i neposredno poznale i zgodno izrekle. I. 1 § 4 D. de a. vel a. p. 41, 2. Paulus *eam rem facti, non juris esse*; I 49, p. D. cod. — Papinianus — *plurimum ex jure possessio mutuatur*.“ No obične odredbe prava u subjektivnom smislu mogu zaista pobrkati čovjeka. Jer ako je po Windscheid-u knj. I. § 37 pravo „vlast volje darovana od pravnog poretka“, kao da je takova vlast i u držine, a ako su po Iheringu prava „pravno zaštićene koristi“, tada ta odredba pristaje prvo uz pravnu državu. No ako se — kao već u § 39 — pravo razumije kao *dionica čeljadeta* u dobrima svjetskim po pravnom poretku, tada se može tvrditi, da u same držine, bez vlastine, nema takove dionice“. Drukčije misle m. o. Bekker, *Zeitschrift der Savignystiftung rom. Abtheilung* knj. 5 str. 154, Ihering *Handbuch* k. 2 s. 414.

⁴ I. i pr. D. de a. vel a. p. 41, 2, Paulus *libro 54 ad edictum. Possessio appellata est a sedibus quasi positio, quia naturaliter tenetur ab eo qui ei insistit*.

⁵ I. 3 § 13 D. de a. vel a. p. 41, 2. Paulus *l. 54 ad edictum. haecenus possideri, quatenus. si velimus, naturalem possessionem nancisci possimus*“; s otim se ne slaže sasvim razlaganje od Paula libro 14 ad Subinum in I. 14 pr. D. de servit. 8, 1.

⁶ U trgovini najmljen prodavac nema ni držine ni pohrane prema na prodaju predatoj mu robi u radnji, R. G. für Strafsachen k. 2 s. 1, isto ni carinar prema robi smještenoj u carinari za naplatu carine. R. G. für Strafsachen k. 3 s. 261, pa ni šumar prema gori i njenu rodu, povjerenu njegovu nadzoru, R. G. für Strafsachen k. 5 s. 180. Jer tim ljudima je data za vrijeme mogućnost naredbe oko stvari, no nemaju utvrđene vlasti.

lutno ujemčenje budućnosti. To se nikada ne može postići. I tvrde prijevornice mogu se slomiti te iza njih imanje oplijeniti. Potrebno je samo, da se po običnom hodu svijeta možemo uzdati u neprestano raspolaganje sa stvari.

K tomu je nužno da se skloni od čuđi prirodnih sila i da se zaštiti od ostalih ljudi. U redovnim prilikama to je jemstvo već dovoljno, kad se vidi da je stvar u našoj oblasti. Jer ljudima je prirodan zazor, da ne tieu tuđe oblasti; taj zazor se utvrđuje običajem i pojačava pravom.

Više od živog reda — držine — stoji pravni red — vlastina. Vlastina je pravo na potpunu vlast nad stvarnim dobrima; a držina je sama ta vlast.⁶

Oboje se može spojiti. I to je zaista pravilo. Ali nije nužno da je uz državu i pravo na državu — *jus possidendi*. I onaj je držitelj koji vlada kojom stvarju bez vjere ili spomena kakova prava.⁷

Pravedni nedržitelj može oduzeti svoju stvar od nepravednog držitelja. No za to se ište tužba i dokaz prava i pravno snažna osuda. Međutim tuženi može stvar držati i ostaje i dalje u držini i ako očividno nema nikakova svojega prava, ako tužitelj ne bi mogao dokazati svoga prava. Za to je stara riječ *beati possidentes*. Tu riječ potvrđuje svakidašnje iskustvo.

Držina je odijeljena od prava. No ipak je važna po pravo. Iz nje postaju pravne posljedice — *jus possessionis*. Kao prva je posljedica zaštita držine posesornim interdiktima. Za njom dolazi održaj. Jer što se zastalo podobno je da postane pravom. Ali održaj ne ide uz puku državu, no samo uz poštnu državu.

⁶ I. 12 § 1 D. h. t. 41, 2. Ulpianus libro 70 ad edictum. Nihil commune habet proprietas cum possessione, I. 1 § 2 D. uti possidetis 43, 17. U običnom govoru brka se često držina sa vlaštinom. Pravnik ne smije to činiti.

⁷ I. 11 § 1 D. de her. pet. 5, 3 pro possess-ore vero possidet praedo — I. 12 D. cod. Ulpianus libro 67 ad edictum — qui interrogatus, cur possideat responsurus sit „quia possideo“ nec contendet se heredem vel per mendacium.

⁸ O „*jus possessionis*“ govori m. o. I. 44 pr. D. h. t., I. 2 § 38 D. ne quid in loco publico 43, 8.

Kad govorimo onako o držini, razumijevamo najpro-
stiju joj vrstu, državu stvari. A to je vlast nad
stvari u svijem prilikama i međusobicama nje-
nim. Držina je stvari po svojoj prirodi sebezna. Jedna
ista stvar ne može biti nekolicini u punoj vlasti. Ono i
rimski bi pravnici ponišljali na *possessio plurium in so-
lidum*; ali su od otoga na posljedak sasvim odustali.⁹

No dopušta se množini držina jedne stvari na zamišljene
djelove.^{10 11} Dopushta se i držina kakova prava u stvari,
n. pr. užitka pored držine stvari.

„НАЧЕЛНИ СТАВОВИ И ЗАКЉУЧЦИ

Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова
и Врховног војног суда”

Изашла је из штампе, у издању часописа ПРАВО — теорија и пракса, публикација: „Начелни ставови и закључци Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова и Врховног војног суда”, која садржи све начелне ставове и закључке које су донеле највише судске инстанце у земљи на заједничкој седници, односно саветовањима, у периоду од 1975. до 1990. године, који су и данас актуелни и који су имали одређени значај за развој наше правне и законодавне праксе, а посебно је садржан и преглед свих питања која су се нашла на дневном реду заједничких седница и саветовања, укључујући и она по којима нису заузети начелни ставови и закључци ради евентуалног увида заинтересованих у одговарајући материјал. Целокупна грађа је обрађена хронолошки и по материји.

Публикација садржи две књиге. У првој су дати начелни ставови и закључци из области грађанског и привредног права, а у другој из области кривичног, привредно-казненог и управног права. Ову вредну грађу приредили су мр Александар Радованов и Александар Лазовић.

Заузети начелни ставови и закључци поред значаја за правилну примену закона и усмеравања праксе судова имају и шири, трајнији значај за креирање судске праксе, за правну теорију, за будућа законодавна решења и за стручно усавршавање правничких, а нарочито правосудних кадрова.

Свака књига садржи законски и предметни регистар што омогућава лако и брзо проналажење одговарајућег става или закључка.

Начелни ставови и закључци дати су заједно са аутентичним образложењима, а код појединих ставова дати су и изводи из реферата који су послужили као основа за заузимање одређеног начелног става.

Уједначавање судске праксе јесте чинилац уставности и законитости. Тим већи је и значај ове публикације, јер она управо доприноси овом циљу.

Ауторитет начелних ставова и закључака произилазио је првенствено из основаности и исправности опредељења снаге аргумената који су дати за заузети став, што је, окоро без изузетака, потврђено његовим ужавањем и применом у пракси.

Средином марта месеца у Савезном суду одржана је свечана промоција ове стручне публикације. Не без разлога, промоцији ове публикације дат је посебан значај у правосудним круговима — међу присутнима били су председник и судије Савезног суда, председници и представници републичких и покрајинских врховних судова, Савезни јавни тужилац, Савезни јавни правобранилац, професори правних факултета, представници адвокатури и други. Већ дужи временски период осећа се недостатак праксе ажурног и систематичног публиковања судске праксе. Од када је престала да излази Збирка судских одлука Савезног суда осећа се недостатак потпунијег прегледа одлука правосудних органа.

У својој уводној речи председник Савезног суда др Рафаел Цијан говорио је о значају и корисности публикације за уобличавање ставова савезних и републичко-покрајинских судова путем заједничких седница. Ови начелни ставови су врло актуелни и од велике користи не само правосудним органима, већ и привредним субјектима, адвокатури и грађанима. При том, истакнута је досадашња активност часописа *Право* на публиковању судске праксе и најављена даља сарадња.

О значајним моментима и карактеристикама изнетим у публикацији, износећи низ примера из праксе, говорио је председник Кривичног одељења Савезног суда Петар Гвозденовић.

Председник Издавачког савета часописа проф. др Славко Царић говорио је о повезаности уставне кризе са високим степеном правне несигурности. Указао је на редовну и ажурну праксу у већини западно-европских земаља у погледу објављивања судске праксе ради подизања њеног квалитета и упоредио са данашњим непоуљним стањем у Југославији. Светски процес аутономног и међународног привредног права је усмерен у правцу уједначавања правних норми и судске праксе. Афирмацијом судске праксе враћамо се традиционалним вредностима правосуђа којег смо некада имали.

Главни и одговорни уредник часописа проф. др Лајчо Клајн говорио је о значају начелних ставова у процесу изграђивања и осамостаљивања републичких правних система и договарања о будућем устројству Југославије. Указујући на конкретне примере у којима је судска пракса у пракси била извор права, др Клајн се заложно да систематски публиковање судских одлука и ставова, буде подстицај за размишљање да начелни судски ставови постану извор права због свог прецедентног значаја.

Ова вредна и употребљива публикација намењена је правосудним и другим државним органима, адвокатури, правним факултетима, законодавним телима, предузећима и другим правним и физичким лицима којима ће бити од користи у својој активности, за развој правне мисли и законито поступање.

Наведена публикација штампана је у ограниченом тиражу, од којих је прва књига углавном продата. Заинтересовани могу да набаве ову публикацију на новој адреси часописа *ПРАВО — теорија и пракса* у Новом Саду, у Улици Модене број 5. Цена обе књиге је 500,00 динара, а цена једне књиге 300,00 динара. Уплата се врши на жиро-рачун код СДК Нови Сад број 65700-601-26128.

Јосип Кабиљо

шеф Правне службе Војвођанске банке д. д.
Нови Сад

Мр Светислав Р. Вуковић
адвокат у Београду

АДВОКАТУРА У СУДСКОЈ ПРАКСИ

Пуномоћје које је странка издала одређеном адвокату не преноси се на преузимаатеља његове адвокатске канцеларије.

(Решење Врховног суда Војводине, Гж-1282/75 од 12. 12. 1975. године)

Заменичка пуномоћ за заступање у парничном поступку, ако не садржи ограничење, даје овлашћење заменику за улагање жалбе против судске одлуке, па је суд поступао у складу са Законом о парничном поступку када је првостепену пресуду доставио заменику пуномоћника.

(Пресуда Врховног суда БиХ, Гж-37/87 од 17. 4. 1987. Привредно правни приручник, Београд, бр. 4/88, стр. 73.)

Суд не може учеснику ускратити право на трошкове поступка које је имао због ангажовања адвоката.

(Одлука Суда удруженог рада Србије, I Сд. 5575/88 од 5. 1. 1989. „Судска пракса“, Београд, бр. 9/89, стр. 66.)

Премда је орган управљања ООУР одлучио да се не изјављује жалба против првостепене судске одлуке, опуномоћеник ООУР, који је одвјетник може изјавити жалбу ако му пословодни орган ООУР који му је издао пуномоћ ту пуномоћ није отказао.

(Решење Окружног суда у Шибенику, Гж-421/79. од 26. 11. 1979. Привредно правни приручник бр. 12/80, стр. 77.)

Суд је овлашћен да забрани заступање тужене странке адвокату који је у истом спору имао пуномоћ тужилачке странке за састав тужбе и у ту сврху примио потребна упутства.

(Пресуда Врховног суда БиХ, Гзз-64/69.)

Кад странка у парници има пуномоћника адвоката, пуноважна је само она достава која је учињена пуномоћнику лично или намештенику његове адвокатске канцеларије.

(Збирка судских одлука, бр. 40, стр. 62.)

Адвокат у сопственој ствари може од противне странке тражити само накнаду учињених трошкова.

(Пресуда Врховног суда БиХ, Гж-518/56.)

Привредно предузеће, које у парници заступа адвокат, не може тражити да му друга странка на име парничних трошкова плати путни трошак његовог књиговође, кад његово присуство на расправи код суда није било потребно.

(Пресуда Врховног суда БиХ, Гж-215/56.)

Кад у седишту суда има адвоката, трошкови за заступање имају се одмерити као за адвоката из седишта суда и у случају када је странку заступао адвокат из другог места.

(Решење Врховног суда Србије, Гж-80/58.)

Пуномоћје које странка у иностранству издаје адвокату у Југославији да би је заступао у парници представља приватну исправу и не подлеже обавезној легализацији. Стога суд може затражити да се поднесе оверено пуномоћје само ако посумња у истинитост пуномоћја.

(Врховни суд Србије, Одељење у Новом Саду, Кж-448/67.)

На основу пуномоћства за вођење парнице адвокати или јавна правобранилаштва нису овлашћени да заступају своју странку у извршном поступку, ако се ова појављује као извршеник, сем ако су за то посебно опуномоћени.

(Врховни привредни суд, Сл. 1620/67.)

Ако је странка овластила на заступање у спору два адвоката, узима се да је пресуду примила оног дана када је иста била уручена адвокату који је пресуду први примио.

(Врховни привредни суд, Сл-101/56.)

Ваљано је извршена достава писмена упућеног адвокату и кад писмено прими одрасли члан његовог домаћинства, ако се канцеларија налази у адвокатовом стану.

(Врховни војни суд, II Г-65/68.)

Ако је адвокат издао другом адвокату заменичко пуномоћје за заступање у спору, а адвокат заменик прими пресуду, рок за жалбу против исте тече од пријема пресуде од стране адвоката-заменика, а не од дана кад је он ову пресуду проследио адвокату пуномоћнику у овом спору.

(Виши привредни суд, Пж-21/82.)

Слање опомене не спада у ред трошкова које суд мора да призна странки само зато што је по тар. бр. 47. Тарифе о наградама за рад адвоката предвиђено то право.

(Виши привредни суд Србије, бр. 1227/80.)

На састанцима највиших судова (25. 6. 1980. и 27. 6. 1981.) узети су следећи правни ставови:

— Уредност доставе заменику пуномоћника странке који је адвокат зависи од садржине заменичког пуномоћја. Ако адвокат изда заменичко пуномоћје другом адвокату да га заступа у парници пред судом код кога се води спор, а у том пуномоћју не значи обим овлашћења заменика, онда овакво пуномоћје обухвата и овлашћење за пријем судских одлука. Према члану 95. ЗПП, ако је странка издала пуномоћје адвокату за вођење парнице, а није ближе одредила овлашћење пуномоћју, тада адвокат на основу оваког пуномоћја има овлашћење да поред осталих парничних радњи

набројаних у тачки 1, 2. и 3. члана 95. ЗПП, ово пуномоћје пренесе на другог адвоката у целини или да овласти другог адвоката на предузимање само појединих парничних радњи у поступку (чл. 95. став 1. тачка 4. ЗПП).

— Код суда код кога је пуномоћје депоновано адвокат није дужан да прилаже пуномоћје већ само да се позове на број под којим је исто депоновано. Код других суда адвокат је дужан увек да приложи уредно пуномоћје.

— Ако суд утврди да друштвено-правно лице нема заступника, позваће решењем орган управљања тога лица да у одређеном року одреди заступника (чл. 83. ст. 2. ЗПП). Ако странка не поступи по решењу суда у одређеном року, или ако би поступак око именовања заступника трајао дуго, па би због тога могле да настану штетне последице за једну или обе странке, суд ће решењем том друштвено-правном лицу поставити привременог заступника (чл. 84. ст. 1. ЗПП). Суд је дужан да одмах по сазнању, да у друштвено-правном лицу не постоји заступник, обавести орган друштвено-политичке заједнице на чијем се подручју налази седиште тог правног лица.

— Првостепени суд чини апсолутну битну повреду одредаба парничног поступка из чл. 354. ст. 2. тач. 7. ЗПП у вези са чланом 109. ЗПП, ако тужбу решењем одбаци када по протеку рока за подношење парничног пуномоћја не позове непосредно странку да отклони недостатак и потпише тужбу. Ово са разлога што се после безуспешног протекла рока за достављање пуномоћја, тужба сматра да није потписана, а потпис је битан састојак сваке тужбе (члан 106. став 2. ЗПП), па је суд дужан да таквој странци наложи да непосредно отклони тај недостатак (чл. 109. ст. 1. и 2. ЗПП).

Главни претрес пред општинским судом не може се одржати ако на исти није дошао бранилац окривљеног који прешком суда није био позван, а окривљени није именовано другог браниоца, нити изјавио да пристаје да се претрес одржи у одсуству браниоца.

(Врховни суд Југославије, Кз-107/64.)

Одредба члана 339. Законика о кривичном поступку да ће првостепени суд примерак жалбе доставити противној странци, има се схватити тако да се жалба јавног тужиоца доставља на одговор оптуженом, па не постоји битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 334. став 2. ЗКП, ако суд жалбу јавног тужиоца није доставио браниоцу оптуженог, већ оптуженом лично.

(Врховни суд Војводине, Кж-637/69.)

У поступку пред општинским судом одржавање главног претреса без присуства браниоца окривљеног представља битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 334. став 1. тачка 3. ЗКП, и у случају кад је у питању факултативна одбрана и кад се поступак води за кривично дело за које је прописана новчана казна или затвор (чл. 397. ЗКП).

(Начелно мишљење Проширене опште седнице Врховног суда Југославије, бр. 5/1969. од 19. јуна 1969. године)

Неправилно је решење да се бранилац применом члана 278. став 1. ЗКП, казни новчаном казном зато што је напустио главни

претрес, кад ово није учинио на начин који би представљао ометање главог претреса или непокоровање наређењима председника већа за одржавање реда. Бранилац може бити обавезан да сноси трошкове проузроковане тиме што је због напуштања главни претрес одложен и ово одлагање се може браниоцу приписати у кривицу (чл. 284. ЗКП).

(Врховни суд БиХ, Кж-623/58.)

Ако председник већа у руковођењу главним претресом забрани браниоцу да разговара са оптуженим, бранилац може тражити одлуку већа (чл. 275. ЗКП). Уколико је бранилац због такве забране напустио заседање па се због тога одложи главни претрес, такво одлагање се може приписати у кривицу браниоцу и ставити му у дужност да сноси трошкове одложеног претреса (чл. 284. ЗКП).

(Врховни суд БиХ, Кж-1501/58.)

Околност да оптужени нису тражили тумача због тога што им је бранилац стални судски тумач, не може бити разлог за неодређивање тумача, јер је недопустиво да бранилац који врши функцију одбране, у поступку врши улогу тумача.

(Врховни суд Војводине, Кж-184/69)

Адвоката као пуномоћника приватног тужиоца може у кривичном поступку заменити адвокатски приправник иако нема положен адвокатски испит.

(Врховни суд Словеније, Кж-950/55)

О томе да се наплада и прошак исплате из буџетских средстава (чл. 92. ЗКП), суд не одлучује ако окривљени односно бранилац то изричито не тражи.

(Врховни суд Словеније, Кж-765/55)

Не ради се о незнању или очигледној омашци подносиоца коју има у виду члан 84. став 5. ЗКП, у случају када приватна тужитељица, уз стручну помоћ адвоката, поднесе тужбу ненадлежном суду пре истека законског рока од три месеца, па надлежном суду стигне после истека тог рока.

(Врховни војни суд, П-К-159/70.)

Ако је лице осуђивано због кривичног дела примања мита, онда је оно морално неподобно за вршење адвокатуре. Ово стога, што је ово дело као нечасно, посебно важно за оцену подобности таквог лица за вршење ове делатности, при чему је без утицаја да је осуда брисана.

(Врховни суд Србије, У-3197/82 од 18. 3. 1983.)

Право на рад адвоката, као радних људи који личним радом самостално у виду занимања обављају професионалну делатност, не може се законом ограничити навршењем одређеног броја година живота или стажа осигурања.

(Уставни суд БиХ, У-61/85 од 19. 11. 1986. године)

Околност да је лице које тражи упис у именик адвоката инвалид I категорије, није по закону основ да се одбије захтев за упис, ако је оно иначе у стању, с обзиром на своју умну и физичку снагу, да врши послове адвоката.

(Савезни врховни суд, Уж-9877/61.)

У поступку за упис у именик адвокатских приправника не испитује се да ли је кандидат достојан поверења за вршење адвокатуре.

(Правно схватање Одељења за управне спорове Врховног суда Југославије, бр. 2/68 од 11. 3. 1968.)

Сама околност да се тужилац налази на условном отпусту не чини га неподобним за вршење адвокатуре, јер она сама за себе није од утицаја за престанак адвокатуре.

(Врховни суд Србије, Одељење у Новом Саду, У-2543/64)

Одмакле године и чињеница да је тужиоцу радни однос престао по сили закона због испуњења услова за стицање права на старосну пензију не представља разлог да се тужиоцу не одобри упис у именик адвоката.

(Врховни суд Србије, У-3658/81)

Ако против лица које тражи упис у именик адвоката адвокатске коморе, постоје информације да то лице није достојно поверења за вршење адвокатске делатности због друштвено штетних поступака и недоличног понашања које штети угледу адвокатуре, адвокатска комора је дужна да одлучне чињенице установи у посебном испитном поступку у смислу чл. 142—143. ЗУП-а и омогући странци да брани своја права и законом заштићени интерес.

(Врховни суд Војводине, У-1093/77)

Адвокатска комора није овлашћена својим актима прописивати услове и права грађана на обављање адвокатуре. Стога је незаконита одредба Статута Адвокатске коморе Црне Горе којом је утврђено да се пензионери не могу бавити адвокатуром.

(Уставни суд СР Црне Горе, У-53/88)

Законом се не може прописати морално-политичка подобност као посебан услов за бављење адвокатуром.

(Уставни суд Македоније, У-287/85)

Услови за вршење адвокатуре утврђени су законом, па се стога Кодексом не могу прописивати посебни услови за бављење адвокатуром, нити мењати утврђени услови.

(Уставни суд Србије, ИУ-227/89)

Законом се може утврдити да лица која желе да се баве адвокатском делатношћу морају имати одређена својства која су гаранција очувања угледа адвокатуре као друштвене службе.

(Уставни суд Југославије, У-133/84)

Ако је одговорни радник и његов одвјетник као бранитељ уредно позван на расправу дисциплинске комисије, а расправа је одржана у њихову одсуству због пословне спречености одвјетника, није почињена битна повреда дисциплинског поступка.

(Суд удруженог рада Хрватске, СЖ-287/86)

Адвокату, који се налази на одслужењу кадровског рока не престаје својство адвоката и не може се по службеној дужности брисати из именика адвоката и постављати преузимаатељ његове канцеларије. У таквом случају се има одлучити по захтеву адвоката.

та да му се као оправдано одсутном одреди привремени заменик његове адвокатске канцеларије.

(Врховни суд Војводине, У-1827/76)

Одвјетнику се може обуставити обављање одвјетништва и због оних кривичних дела која су учињена пре него што је започео обављати одвјетништво.

(Управни суд Хрватске, Ус-327/88)

Адвокат престаје вршити адвокатску службу брисањем из именика адвоката од дана уручења коначне одлуке о брисању.

(Врховни суд Хрватске, Рев-135/88)

Време проведено на раду код адвоката у својству приправника не урачунава се у радно искуство.

(Републички комитет за рад Србије, бр. 113—68/85 од 11. 7. 1985)

Прештампано из *Бранича*, часописа Адвокатске коморе Србије, бр. 1/1991.

НИКОЛА ВУЈАШКОВИЋ

(1925—1991)

Умро је дугогодишњи председник Издавачког савета „Гласника” Адвокатске коморе Војводине, Никола Вујашковић.* Смрт Николе Вујашковића затекла је његове пријатеље и поштоваоце и тешко погодила његову породицу.

Покојни Никола Вујашковић имао је широк круг пријатеља, колега и поштовалаца. Био је истакнут и признат правни практичар и теоретичар. Имао је суптилан прилаз проблематици уставног и управног права. Његови теоретски радови из области управног права досежу врхове савремене правне мисли у овој области због чега је био цењен и поштован. Од времена дипломирања 1950. године (као прва послератна генерација Правног факултета у Београду) стицао је искуства и практична знања радећи у тужилаштву, судовима и органима управе. Био је поред осталог секретар среског Народног одбора у Сремској Митровици, свом родном месту, да би 1961. године прешао у Завод за јавну управу АП Војводине. Потом је постао професор Више управне школе у Новом Саду, саветник у Скупштини АП Војводине, директор Више школе за управу и социјални рад у Новом Саду. У 1972. години кратко је радио као подсекретар Покрајинског Извршног већа да би са овог места отишао за секретара Правног факултета у Новом Саду где је радио до избора за судију Врховног суда Војводине. На функцији судије Врховног суда Војводине налази се до 1982. године када је изабран за судију Уставног суда Војводине где је радио до пензионисања 1989. године.

Никола Вујашковић је кратко живео и веома кратко је био у прилици да на миру, после пензионисања, ужива благодети мирног породичног живота, негујући и васпитавајући своје унуче.

---

* Никола Вујашковић је умро у Новом Саду 15. II 1991. године.

Био је угледан друштвени посленик. Од многих задужења био је члан Правног савета Покрајинске скупштине, Законодавно-правне комисије Скупштине Војводине, члан Комисије за полагање правосудног испита, и члан многих других стручних, друштвених и научних радних тела и институција. Плодан је стручни и теоријски рад бившег судије Николе Вујашковића. Био је аутор низа стручних чланака, расправа и реферата из области јавне управе и правосуђа. Као директор и професор Више школе за управу и социјални рад у Новом Саду и као искусни педагог издао је уџбеник за управни поступак и управни спор, који је добио ласкаве оцене од зналаца из ове правне области.

Никола Вујашковић као афирмисани судија Врховног суда Војводине и Уставног суда Војводине, био је активни учесник на бројним научним скуповима и стручним семинарима на којима су његова стручна знања и смисао за теоријски рад били запажени и уважавани. Слободно се може рећи да је Никола Вујашковић својим практичним и теоретским радом допринео подизању угледа правне праксе и правне теорије на овим војвођанским просторима, па и шире.

Било је велико задовољство бити у друштву са Николом Вујашковићем. Био је духовит, колегијалан, добронамеран и до краја принципијелан на учвршћивању уставности и законитости било у пракси било у теоретским разматрањима.

Својим личним својствима, моралним особинама и целокупним животом и радом служио је као позитиван пример, а посебно је цењен од колега и пријатеља због његовог односа и брине према својој кћери Милици и својим унукама.

Никола Вујашковић није успео да своје дугогодишње правничко знање и искуство сажме и уобличи у писану реч и на тај начин пренесе на правнике који долазе, али и ово што је до своје смрти учинио и урадио представља достојан резултат коректног живота и рада пензионисаног судије Уставног суда Војводине и дугогодишњег председника Издавачког савета „Гласника“ Адвокатске коморе Војводине.

Налазећи се на месту председника Издавачког савета „Гласника“ изабран као афирмисан правни практичар и теоретичар и проверени познавалац проблема адвокатуре као професије, Никола Вујашковић је својим радом и својим написима у „Гласнику“ у многоме допринео афирмацији адвокатуре. Овакав његов рад допринео је стварању свести о улози и значају адвокатске коморе као институције и „Гласника“ као правничког гласила, који доприносе подизању правне свести, како адвоката, осталих правника па и шире, о улози адвокатуре у правном систему, а нарочито о њеном доприносу поштовању уставности и законитости у раду свих и свакога.

За све што је Никола Вујашковић за живота урадио слава му и хвала.

Боривој Јекић

СА ОПШТЕЊА

СА III СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АКВ, одржане у Новом Саду дана 15. 03. 1991.

1. Узима се на знање да Адвокатски биро својом одлуком од 08. 03. 1991. године престаје с радом дана 31. 03. 1991. године.
2. Узима се на знање да су мр Војислав Попадић, Радмила Мирковић, Радојина Стојановић, Драган Стошић, Вукајловић Елизабета и Јолић Коста, адвокати у Новом Саду, на основу члана 47—52. Статута Адвокатске коморе Војводине, основали заједничку адвокатску канцеларију са седиштем у Новом Саду, Огњена Прице 17, почев од 01. 04. 1991. године.
3. Уписује се у Именик адвоката АК Војводине Бјелица Бранислав, рођен 15. 03. 1956. са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Његошева 1, са даном давања свечане изјаве.
4. Брише се из Именика адвоката АК Војводине у Новом Саду Провчи Мирослав, адвокат у Ердевику, са даном 01. 03. 1991, због пензионисања. Нешковић Страхиња, адвокат у Шиду, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Провчи Мирослава, адвоката у Ердевику.

СА IV СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АКВ, одржане у Новом Саду дана 19. 04. 1991.

1. Усваја се завршни рачун за 1990.
2. Усваја се финансијски план за 1991.
3. Утврђује се да посмртнина износи 100,00 динара по случају, почев од 19. 04. 1991. године.
4. Уписује се у Именик адвоката АКВ Футошки Даринка, рођена 15. 01. 1963. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Миленка Грчића бр. 13, стан 120, а са даном 19. 04. 1991.
5. Брише се из Именика адв. приправника АКВ Футошки Даринка, адвокатски приправник код Бјекић Зоре, адвоката у Новом Саду, а са даном 19. 04. 1991, због уписа у Именик адвоката ове Коморе.
6. Уписује се у Именик адвоката АКВ Карабеговић Јулијана, рођена 22. 09. 1963. у Бања Луци, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Румначка бр. 161, а са даном 19. 04. 1991.

7. Уписује се у Именик адвоката АКВ Радомировић Зора, рођена 25. 09. 1964. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Саве Ковачевића бр. 13, а са даном 19. 04. 1991.
8. Брише се из Именика адв. приправника АКВ Радомировић Зора, адвокатски приправник код Иванчин Николе, адвоката у Новом Саду, а са даном 19. 04. 1991, због уписа у Именик адвоката ове Коморе.
9. Уписује се у Именик адвоката АКВ Митровић Јелена, рођена 06. 05. 1961. године у Београду, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Максима Горког бр. 79А, а са даном 19. 04. 1991.
10. Уписује се у Именик адвоката АКВ Симић Драган, рођен 05. 01. 1961, у Травнику, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, ул. Матице српске бр. 4, а са даном 19. 04. 1991.
11. Уписује се у Именик адвоката АКВ Ступар Милка, рођена 06. 03. 1957. у Крчевинама, Шипово, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Максима Горког бр. 2, а са даном 19. 04. 1991.
12. Уписује се у Именик адвоката АКВ Томић Милан, рођен 05. 09. 1958. у Београду, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Жарка Зрењанина бр. 11, а са даном 19. 04. 1991.
13. Уписује се у Именик адвоката АКВ Батинић Миодраг, рођен 27. 02. 1960. у Суботици, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Орахова бр. 10, а са даном 19. 04. 1991.
14. Уписује се у Именик адвоката АКВ Милашевић Светлана, рођена 03. 06. 1961. у Зрењанину, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Питагорина бр. 11, а са даном 19. 04. 1991.
15. Уписује се у Именик адвоката АКВ Чешљаров Зорица, рођена 18. 12. 1948. у Зрењанину, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Михајловачки друм 66, а са даном 19. 04. 1991.
16. Уписује се у Именик адвоката АКВ Деспотовић Љиљана, рођена 30. 08. 1954. у Шиду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Мокрањчева бр. 12, а са даном 19. 04. 1991.
17. Уписује се у Именик адвоката АКВ Матејић Живојин, рођен 06. 08. 1953. у Качареву, са седиштем адвокатске канцеларије у Црепаји, Трг ослобођења бр. 9, а са даном 19. 04. 1991.
18. Уписује се у Именик адвоката АКВ Шушак Зоран, рођен 08. 08. 1952 у Зрењанину, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Цара Душана бр. 15, а са даном 19. 04. 1991.
19. Уписује се у Именик адвоката АКВ Соро Милорад, рођен 04. 01. 1949. у Младенову, Бачка Паланка, са седиштем адв. канцеларије у Бачкој Паланци, Жарка Зрењанина 66, а са даном 19. 04. 1991.
20. Уписује се у Именик адвоката АКВ Косановић Никола, рођен 25. 10. 1951. у Бечеју, са седиштем адвокатске канцеларије у Бечеју, Маршала Тита бр. 7, а са даном 19. 04. 1991.
21. Уписује се у Именик адвоката АКВ Дер Шерегел Едит, рођена 07. 10. 1955. у Чантавиру, општ. Суботица, са седиштем адвокатске канцеларије у Чантавиру, Маршала Тита бр. 35/6, а са даном 19. 04. 1991.
22. Уписује се у Именик адвоката АКВ Мидоровић Вукица, рођена 09. 11. 1960. у Новом Милошеву, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Браће Татића блок „ГА-4“, а са даном 19. 04. 1991.

23. Уписује се у Именик адвоката АКВ Мишковић Даница, рођена 02. 05. 1952. у Руми, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, 4. јула бр. 48, а са даном 19. 04. 1991.
24. Уписује се у Именик адвоката АКВ Бурин Душан, рођ. 01. 01. 1959. у Панчеву, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Максима Горког бр. 2, а са даном 19. 04. 1991.
25. Уписује се у Именик адвоката АКВ Цимеша Виросав, рођен 27. 06. 1935. у Селеушу, Алибунар, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Максима Горког бр. 2, а са даном 19. 04. 1991.
26. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Топић Славка, рођена 18. 01. 1945. у Рајцу, општина Неготин, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Слободана Пенезића бр. 16/3, а са даном давања свечане изјаве.
27. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Радичевић Олга, рођена 23. 10. 1959. у Суботици, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Марксов пут бр. 4/6, а са даном давања свечане изјаве.
28. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Павловић Миодраг, рођен 30. 05. 1936. у Вођњу, општина Рума, са седиштем адв. канцеларије у Руми, Орловићева бр. 114/ц, а са даном давања свечане изјаве.
29. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Радојевић Миленко, рођен 10. 06. 1936. у Јамени, Шид, са седиштем адвокатске канцеларије у Шиду, Моша Пијаде бр. 6, а са даном давања свечане изјаве.
30. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Баковић Јованка, рођена 05. 03. 1954. у Бачу, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачу, Маршала Тита бб, а са даном давања свечане изјаве.
31. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Фехер Оплетан Ендре, рођен 13. 03. 1960. у Сенти, са седиштем адвокатске канцеларије у Палићу, Трогирска бр. 3, а са даном давања свечане изјаве.
32. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Вујовић Зоран, рођен 01. 05. 1960. у Засади, Билећа, са седиштем адвокатске канцеларије у **Сечању**, Мира Попаре бр. 52, а са даном давања свечане изјаве.
33. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Салонски Владимир, рођен 10. 09. 1956. у Титовом Врбасу, са седиштем адвокатске канцеларије у Титовом Врбасу, ЈНА бр. 52, а са даном давања свечане изјаве.
34. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Бубањ Душко, рођен 28. 03. 1954. у Нашицама, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Милошеву, Трг палих хероја бр. 8, а са даном давања свечане изјаве.
35. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Тот Баги Арпад, рођен 22. 11. 1951. у Чантавиру, Суботица, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, 10. октобра бр. 3/а, а са даном давања свечане изјаве.
36. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Буцко Берџ, рођен 07. 10. 1960. у Суботици, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Владимира Назора бр. 9, а са даном давања свечане изјаве.
37. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Жупић Витомир, рођен 20. 12. 1959. у Горњој Козици, Сански Мост, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Браће Дроњак бр. 14/IV, а са даном давања свечане изјаве.
38. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Паса Марија, рођена 28. 09. 1947. у Змајевцу, Бели Манастир, са седиштем адвокатске канце-

ларије у Сомбору, Војвођанска бр. 38, а са даном давања свечане изјаве.

39. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Стриковић Јелисавета, рођена 22. 10. 1955. у Сомбору, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Војвођанска бр. 38, а са даном давања свечане изјаве.

40. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Јовановић Добривој, рођен 29. 02. 1952. у Вировитици, са адвокатско-приправничком вежбом код Богичевић Милана, адвоката у Новом Саду, а са даном 19. 04. 1991.

41. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Босанчић Гордана, рођена 27. 12. 1967. у Руми, са адвокатско-приправничком вежбом код Ковачевић Бошка, адвоката у Новом Саду, а са даном 19. 04. 1991.

42. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Радмиловић Љиљана, рођена 18. 10. 1967. у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Узелац Хелене, адвоката у Новом Саду, а са даном 19. 04. 1991.

43. Узима се на знање да је Животић Ш. Станислав, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију у Темерин, Маршала Тита бр. 392, са даном 15. 03. 1991.

44. Узима се на знање да је Цвејић Милица, адвокат у Врднику, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у Ириг, Маршала Тита бр. 13, а са даном 01. 03. 1991.

45. Узима се на знање да је Мушицки Павле, адвокат у Новом Саду, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улицу Змај Јовина бр. 2/Г, почев од 02. 04. 1991.

46. Узима се на знање да је Кристијан Јожеф, адвокат у Темерину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу, маршала Тита бр. 395, почев од 08. 04. 1991.

47. Узима се на знање да је Карањац Невенка, адвокат у Суботици, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у улицу Матка Вуковића бр. 6, а са даном 15. 04. 1991.

48. Узима се на знање да се Мунцић Мирјана, адвокат у Новом Саду, налази на боловању од 01. 03. 1991. Комненовић Вељко, адвокат у Новом Саду, поставља се за привременог заменика Мунцић Мирјане, адвоката у Новом Саду, до престанка боловања.

49. Узима се на знање да је Опанковић Драгана, адвокатски приправник у Инђији, променила презиме у Савић.

50. Масловарић Биљани, адвокатском приправнику из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом у Удруженој адвокатској канцеларији Сикимић Србана и Вулић Бранислава, адвоката у Новом Саду продужава се адвокатско-приправничка вежба још за једну годину, и то од 15. 03. 1991. до 15. 03. 1992.

51. Евидентира се уговор о заступању закључен између „EXTRAFORM“ д. о. о. из Сенте, и Бајић Мирослава, адвоката у Сенти, од 28. 02. 1991.

52. Евидентира се Уговор о пружању правне помоћи склопљен између Дома ученика Суботица, Харамбашићева бр. 22 и Вујков Фране, адвоката у Суботици, 10. октобра бр. 3/а од 22. 02. 1991.

53. Евидентира се Уговор о заступању АМІКРО SOFT AGENC д. о. о. из Аде, Маршала Тита бр. 14, и Климо Илдика, адвоката из Мола, Буре Даничића 106, од 28. 02. 1991.

54. Евидентира се Уговор о пружању правне помоћи и заступању закључен између Земљорадничке задруге „Падеј” у Падеју, и Суботин К. Слободана, адвоката из Чоке, Сутјеска бр. 8, од 21. 01. 1991.

55. Евидентира се Уговор о заступању и пружању правне помоћи закључен између приватног предузећа „Заштита промета” из Новог Сада и Матијевић Ивана, адвоката у Новом Саду, Радничка бр. 14, од 03. 01. 1991.

56. Матић Биљани, кћерки пок. Матић Милана из Београда, Петефијева бр. 8, исплатити припадајућу посмртнину из Фонда посмртнине АК Војводине иза смрти Матић Милана, адвоката у пензији, члана Посмртног фонда, који је умро 8. априла 1991. у Београду.

Управни одбор

ИЗАБРАН НОВИ УРЕБИВАЧКИ ОДБОР „ГЛАСНИКА”

На конференцији адвоката Адвокатске коморе Војводине, одржане дана 20. 04. 1991. године за главног и одговорног уредника *Гласника* поново је изабран *Мирослав Здјелар*, адвокат у Новом Саду, а за чланове Уређивачког одбора изабрани су: *др Александар Маркићевић*, адвокат у Новом Саду, *Миљивој Мишић*, адвокат у Сремској Митровици, *Имре Вараци*, адвокат у Зрењанину, *Александар Воргић*, адвокат у Новом Саду, *Марија Милорадов*, адвокат у Новом Саду и *мр Жељко Томић*, адвокат у Новом Саду.

ИМЕНИК АДВОКАТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ (Промене од 29. 03. до 30. 04. 1991)

НОВОУПИСАНИ АДВОКАТИ

21400 БАЧКА ПАЛАНКА (позивни број 021)
Соро Милорад, Жарка Зрењанина бб

21220 БЕЧЕЈ (позивни број 021)
Косановић Никола, Маршала Тита бр. 7

26340 БЕЛА ЦРКВА (позивни број 013)
Стојанов Душан, Војвођанских бригада бр. 10

26213 ЦРЕПАЈА (позивни број 013)
Матејић Живојин, Трг ослобођења 9, телефон 771-507

24420 ЧАНТАВИР (позивни број 024)
Дер Шерегел Едит, Маршала Тита бр. 35/Б, телефон 781-360

23300 КИКИНДА (позивни број 023)
Мидоровић Вукица, Браће Татића Блок „ГА-4”, телефон 532-918

21000 НОВИ САД (позивни број 021)
Деспотовић Љиљана, Мокрањчева бр. 12, телефон 310-881
Футошки Даринка, Миленка Грчића бр. 13, стан 120
Карабеговић Јулијана, Руменачка бр. 161
Милашевић Светлана, Питагорина бр. 11, телефон 365-004
Радомировић Зора, Саве Ковачевића бр. 13, телефон 33-770
Симић Драган, Матице српске бр. 4

26000 ПАНЧЕВО (позивни број 013)
Бјелица Бранислав, Његошева бр. 1, телефон 47-636
Цимеша Видосав, Максима Горког бр. 2
Бурин Душан, Максима Горког бр. 2
Митровић Јелена, Максима Горког бр. 79/А, телефон 48-736
Ступар Милка, Максима Горког бр. 2
Томић Милан, Жарка Зрењанина бр. 11, телефон 26-06

22000 ОРЕМСКА МИТРОВИЦА (позивни број 022)
Мишковић Даница, 4. јула бр. 48, телефон 214-770

22300 СТАРА ПАЗОВА (позивни број 022)
Вршка Јан, Маршала Тита бр. 24, телефон 315-124

24000 СУБОТИЦА (позивни број 024)
Батинић Миодраг, Орахова бр. 10, телефон 31-179

21460 ТИТОВ ВРБАС (позивни број 021)
Проле Душан, Блок Саве Ковачевића бр. 94, телефон 701-400

23000 ЗРЕЊАНИН (позивни број 023)
Чешљаров Зорица, Михајловачки друм бб, телефон 34-755
Шушак Зоран, Цара Душана бр. 105, телефон 64-379

ПРОМЕНЕ АДРЕСЕ СЕДИШТА АДВОКАТСКЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ И БРОЈА ТЕЛЕФОНА

22406 ИРИГ (позивни број 022)
Цвејић Милица, Маршала Тита бр. 13

21000 НОВИ САД (позивни број 021)
Мушицки Павле, Змај Јовина бр. 2/Г
Животић Станислав, преселио адв. канц. за Темерин

24000 СУБОТИЦА (позивни број 024)
Карањац Невенка, Магка Вуковића бр. 6

21235 ТЕМЕРИН (позивни број 021)
Кристијан Јожеф, Маршала Тита бр. 395 (телефон: 849-039 и 843-602)
Животић Станислав, Маршала Тита бр. 392 (телефон: 843-948)

22408 ВРДНИК (позивни број 022)
Цвејић Милица, преселила адв. канцеларију за Ириг

Уређивачки одбор

Главни и одговорни уредник
МИРОСЛАВ ЗДЈЕЛАР
адвокат у Новом Саду

Др Александар Маркићевић, адвокат у Новом Саду, *Миливој Милић*, адвокат у Сремској Митровици, *Имре Варади*, адвокат у Зрењанину, *Александар Воргић*, адвокат у Новом Саду, *Марија Милорадов*, адвокат у Новом Саду и *мр Жељко Томић*, адвокат у Новом Саду.

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај-Јовина 20/1. Телефон: 29-459. Претплата од 1. I 1991. је 400,00.— дин. Претплата за иностранство 40 USA долара. Цена једног броја је 50,00.— дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за информације АП Војводине под бројем 37 од 4. марта 1991. г., *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и пореза на промет.

Штампа: ДП „Просвета“ Нови Сад

